

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՀԱՇՎԵՔՆՆԻՉ ՊԱԼԱՏ

ՈՐՈՇՈՒՄ

2022 թվականի սեպտեմբերի 14-ի թիվ 187-Լ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱՐՏԱՔԻՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՇՎԵՔՆՆՈՒԹՅԱՆ
ՈԼՈՐՏԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԲԱՐԵԼԱՎՈՒՄՆԵՐԻ ՀԱՅԵՑԱԿԱՐԳԸ ՀԱՍՏԱՏԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

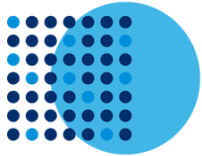
Ղեկավարվելով «Հաշվեքննիչ պալատի մասին» Հայաստանի Հանրապետության
օրենքի 16-րդ հոդվածի 9-րդ մասի 9-րդ կետով՝ Հաշվեքննիչ պալատը

Ո Ր Ո Շ Ո Ւ Մ Է՝

1. Հաստատել Հայաստանի Հանրապետության արտաքին պետական
հաշվեքննության ոլորտի իրավական բարելավումների հայեցակարգը՝ համաձայն
հավելվածի:
2. Սույն որոշումն ուժի մեջ է մտնում հրապարակմանը հաջորդող օրվանից:

ՀԱՇՎԵՔՆՆԻՉ ՊԱԼԱՏԻ
ՆԱԽԱԳԱՀ

ԱՏՈՄ ԶԱՆՋՈՒՂԱԶՅԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՇՎԵՔՆՆԻՉ ՊԱԼԱՏ

ՀԱՅԵՑԱԿԱՐԳ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱՐՏԱՔԻՆ ՊԵՏԱԿԱՆ
ՀԱՇՎԵՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԲԱՐԵԼԱՎՈՒՄՆԵՐԻ

ԵՐԵՎԱՆ

14 սեպտեմբերի, 2022թ.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ	2
1. Ընդհանուր դրույթներ.....	3
1.1. Պետական ֆինանսների կառավարման (ՊՖԿ) համակարգի 2019-2023 թվականների բարեփոխումների ռազմավարություն	4
1.2. ՀՀ և ԵՄ «Համապարփակ և ընդլայնված գործընկերության համաձայնագիր	5
1.3. ՄԱԿ-ի 2011 թվականի 66-րդ Գլխավոր վեհաժողովի թիվ A/66/209 որոշում.....	5
1.4. ՀՀ հաշվեքննիչ պալատի 2020-2023 թվականների ռազմավարական զարգացման ծրագիր.....	6
2. INTOSAI հիմնարար սկզբունքներ, ստանդարտներ ու միջազգային լավագույն փորձ	6
2.1. Ֆինանսական, կազմակերպչական և գործառնական անկախություն	6
2.2. Հաշվեքննության մանդատ.....	6
2.3. Մարդկային ռեսուրսների զարգացում	7
2.4. Գործունեության արդյունավետության բարձրացման հարցեր	7
3. Առաջարկություններ.....	8
3.1. Կազմակերպչական (գործառնության), գործառնական և ֆինանսական անկախություն	8
3.2. Հաշվեքննության մանդատ.....	11
3.3. Մարդկային ռեսուրսների համարժեքություն	16
3.4. ՀՊ գործունեության ընթացակարգերի հստակեցում.....	18
3.5. Իրավական հակասությունների (կոլիզիաներ) և բացերի ու տեխնիկական մանրամասների շտկում.....	19

1. Ընդհանուր դրույթներ

Ժողովրդավարության սկզբունքների վրա խարսխված կառավարման համակարգով պետությունների պարագայում անխուսափելիորեն առկա է հանրային հարստության (ունեցվածքի) կառավարման և արդյունքների վերաբերյալ տեղեկատվության նկատմամբ հանրային մեծ պահանջարկը: Բարձրագույն հաշվեքննիչ մարմինները (ԲՀՄ) ձևավորվել են՝ արտաքին պետական հաշվեքննության միջոցով նշյալ պահանջարկը բավարարելու համար: Ամբողջ պետական համակարգի նման, այս ինստիտուտները նույնպես գործում են հանրային պատվիրատվությամբ և դրանց գործունեության շահառուն հանրությունն է: Այդուհանդերձ, արտաքին պետական հաշվեքննությունն առանձնահատկություն ունի այլ պետական գործառույթների համեմատությամբ, որովհետև, լինելով պետական կառավարման գործառույթ՝ այն միայն անուղղակիորեն է մասնակցում հանրային հարստության կառավարմանը, որովհետև վերջինիս առաքելությունն է, հանրության կողմից իշխանությանը վստահված հանրային հարստության կառավարման վերաբերյալ հանրությանը՝ ժամանակին, մասնագիտական և անկողմնակալ տեղեկատվության ներկայացումը:

Հարկ է նկատել, որ ներկայում, ԲՀՄ-ների գործունեությունը բավականին ստանդարտացված է և գործնականում, առկա են գործունեության համար անհրաժեշտ բոլոր լուծումները, որոնք կարգավորումների մակարդակում ապահովում են իրավասությունների և պարտականությունների հավասարակշռությունը: Ըստ էության, հիմնարար փաստաթղթերով բանաձևված են ԲՀՄ-ների անկախությանը, հաշվետվողականությանը, թափանցիկությանը, աշխատակազմերի պրոֆեսիոնալիզմին ներկայացվող պահանջները և դրանց ապահովման եղանակները, որոշակիացված են հաշվեքննության մեթոդաբանությունները և կիրառման ուղեցույցերը:

ՀՀ արտաքին պետական հաշվեքննության ոլորտի կարգավորումները համեմատաբար «երիտասարդ» են, թեպետ՝ ՀՀ հաշվեքննիչ պալատը (վերջինիս իրավանախորդները) 1998 թվականից անդամակցում է դեռևս անցյալ դարի կեսերին ձևավորված՝ ԲՀՄ-ներին միավորող բարձրագույն հաշվեքննիչ մարմինների միջազգային կազմակերպությանը՝ INTOSAI-ին, որին անդամակցում են 196 երկրներ, որոնցից 190-ը Միավորված ազգերի կազմակերպության (ՄԱԿ) անդամ երկրներ են: Նշյալ միջազգային կազմակերպությունն առաջարկում է

Ժամանակակից աշխարհի պայմաններին համահունչ գործիքակազմ՝ իրավակարգավորումների տրամաբանությունից մինչև հաշվեքննության միասնական ստանդարտներ: INTOSAI-ն ԲՀՄ-ների մասնագիտական զարգացման, գիտելիքի և փորձի փոխանակման անփոխարինելի հարթակ է:

INTOSAI-ի կողմից առաջարկվող իրավակարգավորումների և ստանդարտների փաթեթը լիարժեք կիրառելու պարագայում մեծ կլինի հավանականությունը, որ հանրային հատվածի հաշվեքննությունը կտա սպասված արդյունքները:

Հարկ է նկատել, որ ՀՀ հաշվեքննիչ պալատի 2020-2023 թվականների ռազմավարական զարգացման ծրագրի իրականացման շրջանակներում Եվրոպական միության և Տնտեսական համագործակցության և զարգացման կազմակերպության (ԵՄ/ՏՀԶԿ) համատեղ ՍԻԳՄԱ ծրագրի աջակցությամբ մշակվել է «Հաշվեքննիչ պալատի մասին» ՀՀ օրենքի (ինչպես նաև ՀՀ Սահմանադրության մեջ ՀՀ հաշվեքննիչ պալատին առնչվող հոդվածների) բարելավումների վերաբերյալ առաջարկությունների փաթեթ, որը ՀՀ հաշվեքննիչ պալատը 2021թ. հոկտեմբերի 7-ին պաշտոնապես ուղարկել է ՀՀ Ազգային ժողով և ՀՀ կառավարություն:

Վերոնշյալը և ՀՀ հաշվեքննիչ պալատի գործունեության անցած փուլի արդյունքները հաշվի առնելով, ինչպես նաև նպատակ ունենալով բարձրացնել ՀՀ արտաքին պետական հաշվեքննության իրավակարգավորումների համապատասխանության աստիճանը ոլորտին վերաբերելի հիմնարար փաստաթղթերով առաջարկվող՝ ժամանակի և տարածության մեջ փորձարկված լուծումներին, մշակվել է սույն հայեցակարգը:

Հայեցակարգը նպատակ է հետապնդում առաջարկել ՀՀ արտաքին պետական հաշվեքննության ոլորտի իրավական դաշտի վերանայման հիմնական ուղղությունները, որոնց շուրջ փոխհամաձայնության ձևավորմամբ հնարավոր կլինի մշակել օրենսդրական վերանայումների փաթեթը:

Ստորև ներկայացվում են օրենսդրական վերանայումների պահանջը ձևավորած հիմնարար փաստաթղթերը և դրանց՝ առաջարկվող վերանայումներին վերաբերելի մանրամասները:

1.1. Պետական ֆինանսների կառավարման (ՊՖԿ) համակարգի 2019-2023 թվականների բարեփոխումների ռազմավարություն

ՀՀ կառավարության 2019թ. նոյեմբերի 28-ի թիվ 1716-Լ որոշմամբ հաստատվել է ՊՖԿ համակարգի 2019-2023 թվականների բարեփոխումների

ռազմավարությունը: Վերջինիս իրականացման գործողությունների ծրագրի՝ ՊՖԿ 13-րդ, ոլորտ, 26-րդ բաղադրիչ, 53.2, 54.1 և 54.2 միջոցառումների շրջանակում նախատեսված է «Հաշվեքննիչ պալատի մասին» ՀՀ օրենքի վերանայումը, ինչպես նաև Հաշվեքննիչ պալատի ռազմավարական զարգացման ծրագրի իրագործման ներքո Հաշվեքննիչ պալատի անձնակազմի կարողությունների զարգացումը և մասնագիտական հմտությունների կատարելագործումը:

1.2. ՀՀ և ԵՄ «Համապարփակ և ընդլայնված գործընկերության համաձայնագիր»

Իրավական բարելավումների սույն հայեցակարգի նպատակադրումը համահունչ է ՀՀ-ի և ԵՄ-ի միջև կնքված «Համապարփակ և ընդլայնված գործընկերության համաձայնագրի» 24-րդ հոդվածի «դ» կետի դրույթներին. «Հաշվեքննիչ պալատի, որպես ՀՀ-ում բարձրագույն հաշվեքննիչ մարմնի (ԲՀՄ) դերի հետագա ամրապնդում, մասնավորապես՝ դրա ֆինանսական, կազմակերպչական և գործառնական անկախության տեսանկյունից՝ արտաքին պետական հաշվեքննության INTOSAI միջազգայնորեն ընդունված ստանդարտներին համապատասխան»:

1.3. ՄԱԿ-ի 2011 թվականի 66-րդ Գլխավոր վեհաժողովի թիվ A/66/209 որոշում

Իրավական բարելավումների նպատակադրումը համահունչ է նաև ՄԱԿ-ի 66-րդ Գլխավոր վեհաժողովի 22.12.2011թ.-ին ընդունած «ԲՀՄ-ների ուժեղացման միջոցով պետական կառավարման արդյունավետության, օգտավետության, հաշվետվողականության և թափանցիկության բարձրացման վերաբերյալ» թիվ A/66/209 որոշմանը. «ԲՀՄ-ը կարող է արդյունավետ գործել միայն այն դեպքում, եթե վերջինս անկախ է բոլոր պետական մարմիններից և պաշտպանված է ցանկացած արտաքին ազդեցությունից»: Նշյալ որոշմամբ, հանրային ծառայությունների որակը բարելավելու նկատառումով, ՄԱԿ-ի գլխավոր վեհաժողովը բոլոր անդամ պետություններին պաշտոնապես հորդորում է ամբողջությամբ կիրառել INTOSAI-ի կողմից ընդունված Լիմայի և Մեխիկոյի հռչակագրերում տեղ գտած սկզբունքներն ու դրույթները:

1.4. ՀՀ հաշվեքննիչ պալատի 2020-2023 թվականների նազմավարական զարգացման ծրագիր

ՀՀ արտաքին պետական հաշվեքննության ոլորտում իրավական բարելավումների նպատակը և «Հաշվեքննիչ պալատի մասին» ՀՀ օրենքի վերանայման միջոցառումները սահմանված են ՀՀ հաշվեքննիչ պալատի 2020թ. օգոստոսի 7-ի թիվ 150-Լ որոշմամբ հաստատված ՀՀ հաշվեքննիչ պալատի 2020-2023 թվականների նազմավարական զարգացման ծրագրում և դրա իրականացման միջոցառումների պլանում (1-ին նպատակ՝ իրավական բարելավումներ, 1.1 միջոցառում՝ Սահմանադրությամբ և օրենքով Հաշվեքննիչ պալատի անկախության և մանդատի ամրապնդում, 1.1.2 ենթամիջոցառում՝ «Հաշվեքննիչ պալատի մասին» ՀՀ օրենքի բարելավումների (փոփոխությունների և լրացումների) նախագծի մշակում):

2. INTOSAI հիմնարար սկզբունքներ, ստանդարտներ ու միջազգային լավագույն փորձ

2.1. Ֆինանսական, կազմակերպչական և գործառնական անկախություն

- 2.1.1. ԲՀՄ-ները կարող են օբյեկտիվ և արդյունավետ կերպով կատարել իրենց առաջադրանքները միայն այն դեպքում, եթե նրանք անկախ են հաշվեքննության ենթարկվող կառույցից և պաշտպանված են արտաքին ազդեցությունից:
- 2.1.2. ԲՀՄ-ները պետք է ապահովված լինեն իրենց պատվիրակված գործառնության իրականացման համար անհրաժեշտ պատշաճ ֆինանսական ռեսուրսներով և պետք է իրավասու լինեն իրենց գործունեության համար անհրաժեշտ ֆինանսական միջոցների կարիքը բավարարելու համար անմիջականորեն դիմել խորհրդարանին:

2.2. Հաշվեքննության մանդատ

- 2.2.1. ԲՀՄ-ներն իրենց առջև դրված խնդիրները լուծելու համար պետք է լիազորություն ունենան հաշվեքննելու հանրային ֆինանսները՝ ներառյալ եկամուտները (մուտքերը) և ծախսերը (ելքերը), ինչպես նաև հանրային սեփականության օգտագործումը:
- 2.2.2. Իրավաբանական անձինք, որոնցում կառավարությունն էական ներգրավվածություն ունի, մասնավորապես՝ գերիշխող մասնաբաժին

կամ գերակշիռ ազդեցություն, նույնպես պետք է ենթակա լինեն հաշվեքննության:

- 2.2.3. Հանրային ֆինանսներին առնչվող բոլոր գործառնությունները ենթակա են հաշվեքննության՝ անկախ պետական և/կամ համայնքային բյուջեներում դրանց արտացոլված լինելու հանգամանքից կամ պետական և/կամ համայնքային բյուջեների վրա ազդեցություն ունենալու եղանակից:
- 2.2.4. ԲՀՄ-ներին պետք է հասանելի լինեն հանրային ֆինանսների կառավարման հետ կապված բոլոր գրանցումները և փաստաթղթերը, նրանք պետք է լիազորված լինեն բանավոր կամ գրավոր կերպով հայցելու հաշվեքննության համար անհրաժեշտ համարվող ցանկացած տեղեկատվություն: ԲՀՄ-ները պետք է իրավասու լինեն որոշել, թե որտեղ իրականացնել հաշվեքննությունը՝ հաշվեքննության ենթարկվող մարմնի, թե իրենց աշխատավայրերում:
- 2.2.5. ԲՀՄ-ներին պետք է հնարավորություն ընձեռնվի արդյունավետ հետհսկողության մեխանիզմների կիրառել իրենց առաջարկությունների իրացման ընթացքի նկատմամբ:

2.3. Մարդկային ռեսուրսների զարգացում

- 2.3.1. ԲՀՄ-ներն իրենց լիազորությունները լիարժեք իրականացնելու համար պետք է համալրված լինեն անհրաժեշտ որակներ ունեցող և էթիկայի կանոններին համապատասխան մարդկային ռեսուրսներով:
- 2.3.2. Արտաքին պետական հաշվեքննության ոլորտի աշխատակիցների (հիմնականում՝ հաշվեքննողների) տեսական ու գործնական մասնագիտական կատարելագործումը տեղական և միջազգային ակադեմիական ծրագրերի միջոցով պետք է մշտապես հատուկ ուշադրության արժանանա:

2.4. Գործունեության արդյունավետության բարձրացման հարցեր

«Հաշվեքննիչ պալատի մասին» ՀՀ օրենքի կիրարկման ընթացքում (2018թ.-ի ապրիլի 9-ից սկսած)՝ բավականաչափ տեղեկատվություն է կուտակվել INTOSAI-ի ընդունած միջազգային ստանդարտներից ՀՀ-ում գործող իրավակարգավորումների ու դրանց գործնական կիրառման շեղումների վերաբերյալ, ինչը թույլ է տալիս եզրակացնել, որ իրավական դաշտի ներկա փուլում տեսանելի ուղղություններով բարելավումը նախադրյալներ կձևավորի

արտաքին պետական հաշվեքննության գործառույթի գործունեության արդյունավետության բարձրացման համար:

3. Առաջարկություններ

ՀՀ գործող իրավակարգավորումները INTOSAI-ի հիմնարար սկզբունքներին, միջազգային ստանդարտներին (խնդրահարույցները հիմնականում ներկայացված են սույն հայեցակարգի 2-րդ բաժնում) և դրանց կիրառման տեսակետից հաջողված համարվող փորձին համադրելով՝ ստորև ներկայացվում են ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված դրույթները վերանայելու հիմնական ուղղությունները:

3.1. Կազմակերպչական (գործառույթային), գործառնական և ֆինանսական անկախություն

ՀՊ օրենքում՝ վերջինիս անկախությունը կանխորոշող կարգավորումներում առկա են որոշ խնդիրներ, որոնց լուծման ուղղությամբ, առաջարկվում է.

3.1.1. Վերանայել ՀՊ գործունեության հրապարակայնության և թափանցիկության համար սահմանված այն պահանջները, որոնք կիրառության ընթացքում չեն հիմնավորել իրենց կարիքը:

Հիմնավորում: ՀՊ-ը, ինչպես բոլոր պետական մարմինները պետք է մշտապես ձգտեն բարձրացնել իրենց գործունեության արդյունավետությունը՝ հավաքարիմ մնալով հիմնարար սկզբունքներին, հատկապես, որ տվյալ դեպքում խոսքն անկախ պետական մարմնի գործունեության հրապարակայնության և թափանցիկության մասին է, որի միակ գործառույթի՝ հաշվեքննության (ստուգման) գծով բոլոր վերջնարդյունքները՝ հաշվեքննության հաշվետվությունները (ընթացիկ եզրակացություններ, պերբյուշեի կատարման վերաբերյալ եզրակացություն) եղել և մնալու են հրապարակային փաստաթղթեր (բացառությամբ օրենքով սահմանված գաղտնիք պարունակող փաստաթղթերի): Այդ առումով, բնականաբար, առաջարկը որևէ «նահանջ» չի պարունակում, այլ ընդամենը նպատակ է հետապնդում վերանայել ՀՊ նիստերի օրակարգերի, քննարկված հարցերի և ընդունված որոշումների հրապարակայնության պահանջները (ա. նիստի օրակարգի ԱԺ և կառավարություն ուղարկելու պահանջը, բ. նիստում քննարկված հարցերի և ընդունված որոշումների վերաբերյալ տեղեկատվության տրամադրումը, գ. հաշվեքննություն իրականացնող կառուցվածքային ստորաբաժանումների, ՀՊ

անդամների միջև աշխատանքների պարբերական վերաբաշխումը, դ. Հաշվեքննիչ պալատի ներքին իրավական ակտերը (ՀՊ օրենքի 16-րդ 9-րդ մասի 1-7-րդ և 10-11-րդ կետերում ներկայացված ներքին իրավական ակտերից բացի) և դրանցում փոփոխությունները և լրացումները, ե. ՀՊ համապատասխան որոշումները երեք աշխատանքային օրվա ընթացքում հրապարակելու պահանջը՝ սահմանելով սույն հարցերի կարգավորումը ՀՊ կանոնակարգի շրջանակներում: Առաջարկվող մոտեցումը թույլ կտա ՀՊ-ին՝ շահառուների թափանցիկության և հաշվեքննողականության կարիքներին արձագանքել ավելի մեծ ճկունությամբ:

(հղում՝ ՀՊ օրենքի՝ 14-րդ հոդվածի 1-ին մաս, 16-րդ հոդվածի 2-րդ և 8-րդ մասեր)

- 3.1.2. Վերանայել ՀՊ անդամների, կառուցվածքային ստորաբաժանումների միջև աշխատանքի պարբերական վերաբաշխման պահանջը (ռոտացիա)՝ սահմանելով այն ՀՊ կանոնակարգի շրջանակում որպես ոչ իմպերատիվ կարգավորման առարկա:

Հիմնավորում: ՀՊ օրենքով սահմանված է ինչպես ՀՊ անդամների, այնպես էլ՝ կառուցվածքային ստորաբաժանումների միջև աշխատանքի պարբերական վերաբաշխման (ռոտացիայի) կարգը, ինչի արդյունքում ստացվում է, որ օրենքով սահմանափակված է հաշվեքննությունների տեսակների մեջ մասնագիտանալու ինստիտուցիոնալացման հնարավորությունը, ինչպես նաև նշյալ հարցերը ներքին կարգավորումներով սահմանելու գործառնական անկախությունը: Մինչդեռ, վերջինիս առկայությունը, ի հաշիվ հաշվեքննության խմբի կազմի ընտրության ճկունության, ՀՊ-ին թույլ կտա համարժեքորեն արձագանքել հաշվեքննությունների ծրագրերի պահանջներին: Բացի այդ, առկա կարգավորումները սահմանափակում են նաև ՀՊ-ի կառուցվածքի օպտիմալացման հնարավորությունը, մասնավորապես՝ այն հաշվեքննությունների տեսակների տրամաբանության վրա խարսխելու և ՀՊ-ում գործող 10 գործառնության ստորաբաժանումների (վարչությունների) փոխարեն հաստիքների նույն թվաքանակի պայմաններում, ըստ հաշվեքննությունների տեսակների բաշխված գործառնություններով՝ 3-4 ստորաբաժանումների միջոցով ՀՊ-ի գործունեությունը կազմակերպելու առումով:

¹ «Հաշվեքննիչ պալատի մասին» ՀՀ օրենք

Միևնույն ժամանակ, ռիսկերի տեղի ունենալու հավանականությունը, որոնց ենթադրյալ կառավարման նպատակ են հետապնդում հիշատակված կարգավորումները՝ հաշվեքննության ոլորտում բարեվարքության և էթիկայի սկզբունքների սահմանմամբ ու կիրառությամբ էապես նվազում է:

(հղում՝ ՀՊ օրենքի 24-րդ հոդվածի 1-ին մաս)

3.1.3. Վերանայել ՀՊ բյուջետային հայտի վրա կառավարության ներգործության կարգավորումները, սահմանելով, որ կառավարությունը ՀՊ՝ բյուջետային օրենսդրությանը համապատասխան կազմված և ներկայացված բյուջետային հայտը պետական բյուջեի նախագծի հետ միասին անփոփոխ ներկայացնում է Ազգային ժողով: Բացի այդ, սահմանել, որ ֆինանսական միջոցների անհրաժեշտության դեպքում՝ ՀՊ-ը պետք է խորհրդարանին անմիջականորեն դիմելու իրավունք ունենա:

Հիմնավորում: ՀՊ-ի մասին օրենքում ՀՊ-ի բյուջեի հետ կապված կարգավորումը նախատեսում է կառավարության կողմից բյուջեի նախագծի հետ միասին նաև ՀՊ-ի բյուջետային հայտի ներկայացում ԱԺ, սակայն ՀՊ բյուջետային հայտի վրա կառավարության ներգործության ռիսկը բազմիցս վկայակոչվել է հեղինակավոր միջազգային կազմակերպությունների զեկույցներում՝ որպես չափանիշ նշելով INTOSAI-ի որդեգրած անկախության հիմնարար սկզբունքները: Գործող կարգավորման ռիսկ է գնահատվում ՀՊ բյուջետային հայտը չբավարարելու միջոցով՝ ՀՊ-ի գործունեության վրա կառավարության ազդեցության հնարավորությունը, որը տրամադծորեն հակադրության մեջ է արտաքին պետական հաշվեքննության հիմնարար սկզբունքների հետ:

Այդ առումով, առաջարկվող լուծումը հավասարակշռված է և ընդամենը հստակեցնում է արտաքին պետական հաշվեքննության ոլորտում Սահմանադրությամբ և օրենքներով ընդունված տրամաբանությունը՝ ոլորտի քաղաքականությունը որոշվում է ԱԺ-ում և դառնում է պարտադիր կատարման ենթակա ինչպես ՀՊ-ի, այնպես էլ՝ կառավարության համար: Այսպիսի լուծումը, ենթադրվում է, որ էականորեն կբարձրացնի ՀՊ ֆինանսական անկախության ընկալումը՝ նվազեցնելով կառավարության ազդեցությունը բյուջետային հայտի բովանդակային մասի վրա, ինչպես նաև օժտելով ՀՊ-ին անհրաժեշտ միջոցների սղության

դեպքում խորհրդարան դիմելու իրավունքով՝ պահպանելով օրենսդրական կարգավորումների տրամաբանությունը:

(հղում՝ ՀՊ օրենքի 20-րդ հոդվածի 1-ից 3-րդ մասեր, «Հայաստանի Հանրապետության բյուջեային համակարգի մասին» ՀՀ օրենք)

3.2. Հաշվեքննության մանդատ

ՀՊ օրենքով սահմանված է հաշվեքննության լիազորությունների շրջանակ, որն առանձին դեպքերում ուղղակիորեն չի բացահայտում կապը Սահմանադրությամբ նախատեսված՝ ՀՊ պարտավորության հետ, ինչպես նաև առկա են միջազգային ստանդարտների համապատասխանության տեսակետից առանձին խնդիրներ, որոնց լուծման ուղղությամբ, առաջարկվում է.

- 3.2.1. Վերանայել ՀՊ օրենքի այն դրույթները, որոնցով սահմանվում են հաշվեքննության շրջանակներն այնպես, որ դրանք համապատասխանեն Սահմանադրությամբ և օրենքով ձևակերպված արտաքին պետական հաշվեքննության նպատակներին, մասնավորապես՝ հստակեցնելով բյուջետային մուտքերի հաշվեքննության լիազորությունների բաղադրիչը:

Հիմնավորում: Ինչպես արտաքին պետական հաշվեքննության համար համընդհանուր ընդունված հիմնարար սկզբունքներն առաջարկում են, ՀՀ Սահմանադրությունը և օրենքը լիազորել են ՀՊ-ին իրականացնել հանրային ֆինանսների և սեփականության ոլորտում հաշվեքննություն՝ պետական բյուջեի և համայնքային բյուջեների միջոցների, ստացված փոխառությունների ու վարկերի, պետական և համայնքային սեփականության օգտագործման օրինականության և արդյունավետության նկատմամբ: Բյուջեների միջոցները, բացառապես ծախսերի հետ նույնացման արդյունքում տարբերությունից խուսափելու նկատառումով, անհրաժեշտ է օրենքով հստակեցնել բյուջեային մուտքերի և ելքերի հաշվեքննության լիազորության սահմանումը:

(հղում՝ ՀՊ օրենքի 1-ին հոդվածի 1-ին մաս, 3-րդ հոդված, 5-րդ հոդվածի 1-ին մաս)

- 3.2.2. Վերանայել իրավաբանական անձանց մոտ ստուգումներ իրականացնելու կարգավորումները՝ նախատեսելով հաշվեքննության իրականացման հնարավորություն բոլոր այն իրավաբանական

անձանց նկատմամբ, որոնք էապես կախված են բյուջեներից, ինչպես նաև հաշվեքննության իրականացման վայրի սահմանափակումները:

Հիմնավորում: Գործող կարգավորումներում այդ հնարավորությունը նախատեսված է անուղղակիորեն և ըստ էության, իրավաբանական անձը կարող է հաշվեքննվել/ստուգվել, եթե պետական բյուջեի (ծրագրի կատարման պատասխանատու պետական մարմնի) և իր միջև կնքված պայմանագրում այդպիսի դրույթ է ներառված: Արդյունքում ստացվում է, որ օրենքով նախատեսված է, թե իրավաբանական անձանց նկատմամբ հաշվեքննություն/ստուգում որ դեպքերում կարող է իրականացվել, բայց այն սահմանափակված է պայմանագրում նման հնարավորություն նախատեսող դրույթի առկայությամբ կամ որ նույնն է, թե գործադիր մարմնի հայեցողականությունից կախվածությամբ, ինչը հանգեցրել է գործնականում այդպիսի պայմանագրերի բացակայությամբ պայմանավորված՝ հանրային զգալի միջոցների նկատմամբ հաշվեքննության/ստուգման անհնարինության:

(հղում՝ ՀՊ օրենքի 5-րդ հոդվածի 2-րդ և 3-րդ մասեր)

3.2.3. Ընդլայնել հաշվեքննության շրջանակն այնպես, որ այն ընդգրկի նաև այն իրավաբանական անձանց, որոնք իրավական ակտով կամ հավատարմագրային կառավարման կամ կոնցեսիոն պայմանագրով հանդիսանում են պետական և(կամ) համայնքային սեփականության (գույքի) հավատարմագրային կառավարիչներ կամ կոնցեսիոներներ՝ միայն հավատարմագրային կառավարման կամ կոնցեսիայի հետ կապված իրավական ակտերի և պայմանագրերի պահանջների կատարումը հաշվեքննելու/ստուգելու համար:

Հիմնավորում: Հանրային սեփականության և ֆինանսների կառավարման համարեքստում նշյալ պայմանագրերի հնարավոր էական դերակատարության պարագայում, այսպիսի կարգավորման առկայությունը նախադրյալներ կստեղծի արտաքին պետական հաշվեքննության առջև Սահմանադրությամբ և օրենքով ձևակերպված նպատակներին հասնելու համար:

(հղում՝ ՀՊ օրենքի 5-րդ հոդվածի 2-րդ մասում ենթակետը ավելացնել)

3.2.4. Ընդլայնել հաշվեքննության շրջանակը՝ նախատեսելով ՀՊ հաշվեքննության/ստուգման լիազորություն նաև ընդերքօգտագործող իրավաբանական անձանց մոտ ընդերքօգտագործման ոլորտում

պետական լիազոր մարմնում և/կամ այդ ոլորտում տեսչական գործառույթ իրականացնող պետական մարմնում ընդերքի օգտագործման գործընթացի հաշվեքննության պարագայում:

Հիմնավորում: Հաշվի առնելով, որ ընդերքը բացառիկ պետական սեփականություն է, այս վերանայման առաջարկը նպատակ է հետապնդում ՀՊ-ին հնարավորություն ընձեռել կարծիք ձևավորել և ներկայացնել ընդերքօգտագործման ամբողջ գործընթացի նկատմամբ՝ ներառյալ հիմք ընդունելով գործընթացի բոլոր մասնակիցների մոտ հաշվեքննության/ստուգման արդյունքները՝ թույլ տալով իրացնել սահմանադրի կողմից ՀՊ-ին վերապահված մանդատը (պետական սեփականության օգտագործման օրինականության և արդյունավետության հաշվեքննություն): Թեև ոլորտում առկա է վերահսկողական գործառույթ իրականացնող տեսչական մարմին, ընդերքի որպես պետական բացառիկ սեփականության օգտագործման վերաբերյալ սահմանադիրն ունի լեգիտիմ ակնկալիք՝ ստանալու օբյեկտիվ, անկողմնակալ ու մասնագիտական կարծիք, որը կարող է իրացվել հաշվեքննության, այլ ոչ՝ տեսչական ստուգման գործառույթի արդյունքում: Ավելին, հարկ է նկատել, որ տեսչական ստուգման գործառույթն, ինքնին, կարող է դառնալ հաշվեքննության առարկա, և այդ առարկայի հաշվեքննությունն անհնար կլինի արդյունավետորեն իրականացնել առանց սույն առաջարկության իրացման):

(հղում՝ ՀՊ օրենքի 5-րդ հոդված)

3.2.5. Ընդլայնել հաշվեքննության շրջանակը՝ նախատեսելով ՀՀ կենտրոնական բանկում հաշվեքննություն (ստուգում) իրականացնելու լիազորություն:

Հիմնավորում: ՀՀ կենտրոնական բանկը (ԿԲ) Հայաստանի Հանրապետության կողմից հիմնադրված և պետական գործառույթներով օժտված իրավաբանական անձ է: ՀՀ գործող օրենսդրությամբ ԿԲ-ի գործունեության արդյունքներից միայն ֆինանսական հաշվետվությունների վերաբերյալ է մասնագիտական կարծիք ներկայացվում հանրությանը: Ընդ որում, այդ գործընթացը կազմակերպվում է ԿԲ-ի պատվիրապետությամբ՝ 3 տարի ժամկետի համար ընտրված համընդհանուր միջազգային ճանաչում ունեցող 10 լավագույն աուդիտորական կազմակերպություններից մեկի միջոցով («ՀՀ կենտրոնական բանկի մասին» ՀՀ օրենքի հոդված 16): Ուշադրության

է արժանի նաև այն հանգամանքը, որ ի տարբերություն ԲՀՄ-ների, մասնավոր հատվածի աուդիտորական կազմակերպությունների կողմից արձանագրված և աուդիտորական կարծիքում տեղ չգտած թերությունները չեն հրապարակվում (օրինակ՝ ներքին հսկողության համակարգի թերությունների վերաբերյալ), այլ ձևակերպվում և ուղարկվում են ղեկավարությանը (տվյալ դեպքում ԿԲ-ին)՝ «Նամակ ղեկավարությանը» փաստաթղթի ձևով: Ինչ վերաբերում է ՀՀ կենտրոնական բանկի գործունեության համապատասխանության և արդյունավետության հետ կապված հարցերին, ապա գործող կարգավորումներով դրանց վերաբերյալ գնահատական տալու պատասխանատվություն ՀՀ կենտրոնական բանկի ներքին աուդիտի գործառույթն է, որը հաշվետու է ՀՀ կենտրոնական բանկի խորհրդին («ՀՀ կենտրոնական բանկի մասին» ՀՀ օրենքի հոդված 25): Ստացվում է, որ ներկայում հանրությանը հասանելի է միայն ՀՀ կենտրոնական բանկի ֆինանսական հաշվետվությունների վերաբերյալ՝ բանկի պարզաբանության անկախ արտաքին աուդիտորական կազմակերպության կողմից ներկայացրած կարծիքը, իսկ բանկի գործունեության համապատասխանության և արդյունավետության վերաբերյալ ձևավորված տեղեկատվության «սպառողը» միայն ՀՀ կենտրոնական բանկի խորհուրդն է: Հարկ է նկատել, որ հայեցակարգային սույն առաջարկության համապատասխան խոսքը չի վերաբերում դրամավարկային քաղաքականության որոշումների հաշվեքննությանը (ստուգմանը), այլ նկատի է առնված ԿԲ որպես պետության նշանակալի՝ ֆինանսական հատվածի կարգավորող և վերահսկող մարմնի գործունեության վերաբերյալ հանրությանը մասնագիտական, անկողմնակալ և օբյեկտիվ կարծիք ներկայացնելու հնարավորությունը:

(հղում՝ ՀՊ օրենքի 5-րդ հոդված)

- 3.2.6. Վերանայել օրենսդրությամբ առևտրային, հարկային, բանկային և այլ՝ օրենքով սահմանված գաղտնիքի (առցանց և տեղում) հասանելիությանը վերաբերող կարգավորումներն այնպես, որ պետական համակարգում առկա ցանկացած տեղեկատվություն, հաշվեքննությունների նպատակով ՀՊ-ի՝ օրենսդրությամբ սահմանված պահանջներին համապատասխանող աշխատակիցների համար հասանելի լինի օրենսդրությամբ սահմանված ընթացակարգերով, ինչպես նաև ՀՊ-ին օժտել՝ օրենսդրությամբ սահմանված կարգով հաշվեքննությունների շրջանակում հասանելի դարձած

տեղեկությունները պետական և ծառայողական գաղտնիքի շարքին դասելու լիազորություններով:

Հիմնավորում: Սահմանադրությամբ և օրենքով ՀՊ-ին տրված հաշվեքննության մանդատով հաշվեքննություններ իրականացնելիս սահմանափակվում են ՀՊ լիազորությունները առևտրային, հարկային, բանկային և այլ օրենքով սահմանված գաղտնիքի, անձնական տվյալների (առցանց և տեղում) հասանելիության մասով: Այսպիսի իրավիճակը կարող է հանգեցնել հաշվեքննությունների կասեցմանը և, ֆինանսական հաշվեքննության դեպքում, ընդհուպ մինչև հաշվեքննության կարծիքից հրաժարմանը՝ հարցականի տակ դնելով Սահմանադրությամբ նախատեսված արտաքին պետական հաշվեքննության գործառույթի անհրաժեշտությունը: Միևնույն ժամանակ, ՀՀ-ում վերոնշյալ տեղեկատվությունը հասանելի կարող է լինել այլ վերահսկողական/տեսչական գործառույթներ իրականացնող մարմինների: Այս առնչությամբ ՀՊ-ի հայեցակարգային տեսլականն է, որ հանրային հատվածում առկա տեղեկատվության տեսանկյունից, Հայաստանի Հանրապետությունը դիրարկվի 1 միասնական միավոր, իսկ ՀՊ-ն այդ համատեքստում տեղակայված լինի, որպես այդ 1 միասնական միավորի բաղկացուցիչ, այլ ոչ՝ որպես երրորդ անձ: Հաշվեքննիչ պալատը, օրենքով սահմանված գաղտնիության պահանջների պահպանմամբ, պետք է օժտված լինի վերոնշյալ տեղեկատվությանը հասանելիության, ինչպես նաև դրանք օրենքով սահմանված կարգով գաղտնագրելու և մշակելու լիազորություններով: Պաշտպանված տվյալներին ՀՊ-ի հասանելիության անհրաժեշտությունը, նպատակահարմարությունը և համաչափությունը պետք է հիմնավորվի նախագծային լուծումները պատրաստելիս:

(հղում՝ ՀՊ օրենքի 36-րդ հոդվածի 1-ին մաս 2-րդ կետ, պետական և ծառայողական գաղտնիքի, անձնական տվյալների, առևտրային և այլ գաղտնիքի վերաբերյալ օրենքներ)

3.2.7. Վերանայել արտաքին պետական հաշվեքննության սահմանումը՝ ավելացնելով հետհսկողությունը (follow-up), որպես հաշվեքննության բաղկացուցիչ գործընթաց:

Հիմնավորում: Ընթացիկ կարգավորմամբ՝ Հաշվեքննիչ պալատը, հաստատում է հաշվեքննության արդյունքները և ուղարկում ԱԺ, կառավարությանը, հաշվեքննվող օբյեկտին և հրապարակում կայքում: Հաշվեքննվող օբյեկտը հաշվեքննության առաջարկությունների վերաբերյալ արձագանքում է 30 օրվա

ընթացքում: Սույն արձագանքը ՀՊ-ն փոխանցում է ԱԺ-ին և կառավարությանը: Հաշվեքննության ոլորտի միջազգային ստանդարտների համաձայն՝ հաշվեքննության գործընթացի բաղկացուցիչ մաս է ինչպես պլանավորումը, իրականացումը և հաշվեքննողականությունը, այնպես էլ՝ հաշվեքննությունների արդյունքներով տրամադրված առաջարկությունների հետհսկողության լիազորությունը, որը ՀՊ օրենքով ներկայումս սահմանված չէ:

(հղում՝ ՀՊ օրենքի 1-ին հոդված, 1-ին կետ, 26-րդ հոդված)

3.3. Մարդկային ռեսուրսների համարժեքություն

ՀՀ օրենսդրական կարգավորումներում առկա են արտաքին պետական հաշվեքննության ոլորտում ներգրավված մարդկային ռեսուրսների համարժեքության ապահովման հետ կապված խնդիրներ, որոնց լուծման ուղղությամբ առաջարկվում է.

- 3.3.1. ՀՊ օրենքում սահմանել, որ որակավորման համակարգը պետք է ներդրվի, և որակավորման չափանիշները սահմանվեն ՀՊ կողմից: ՀՊ-ն կարող է, որպես որակավորում, ընդունել նաև միջազգային հայտնի ատյանների կողմից կամ համարժեք բարդությամբ տեղական ատյանների կողմից շնորհվող մասնագիտական որակավորումները:

Հիմնավորում: ՀՊ օրենքը սահմանում է մասնագիտական շարունակական զարգացման և աուդիտորի որակավորման պահանջը, սակայն հստակեցված չէ, թե ինչ տեսակի որակավորման մասին է խոսքը: Այս համապոքսություն հարկ է ընդգծել, որ ՀՊ-ն չի պատրաստվում ինքը կազմակերպել որակավորման գործընթացը, բայց պետք է ունենա բավարար լիազորություն՝ առնվազն ոչ պակաս բարդությամբ, քան ՀՀ-ում գործող ընթացակարգն է՝ որակավորում ունեցող հաշվեքննողների ներգրավել, ընդ որում՝ անհրաժեշտության դեպքում նաև լրացուցիչ պահանջներ սահմանելով:

(հղում՝ ՀՊ օրենքի 17-րդ, 22-րդ և 43-րդ հոդվածներ, «Աուդիտորական գործունեության մասին» ՀՀ օրենք)

- 3.3.2. ՀՊ օրենքում ապահովել Հաշվեքննիչ պալատի մարդկային ռեսուրսների կառավարման հնարավորություն՝ դիտարկելով քաղաքացիական ծառայության համակարգից դուրս գալը և ՀՊ-ում հատուկ տեսակի ծառայության համակարգ ձևավորելը: Որպես

այլընտրանքային տարբերակ կարող է լինել՝ քաղաքացիական ծառայության համակարգում գտնվելով՝ ՀՊ-ում մարդկային ռեսուրսների կառավարման վերաբերյալ հատուկ պայմանների սահմանումը:

Հիմնավորում: Մարդկային ռեսուրսների կառավարման գործող կարգավորումները չեն պարունակում որևէ մոտիվացիա՝ որակի համարժեք ստանդարտներին համապատասխանող մասնագետների ներգրավման և/կամ աշխատակազմի ներկայացուցիչների որակավորման բարձրացման ու աշխատանքային առաջընթացի ձգտելու համար: Կարգավորումների առաջարկվող վերանայումը նպատակ է հետապնդում:

- Կարճաժամկետ հատվածում շտկել, հանգամանքների բերումով, ՀՊ-ում առկա վարձատրության համակարգը՝ որպես ելակետ ընդունելով վարձարացնող նորմի ընդունման անհնարինությունը և քաղաքացիական ծառայության համակարգում ծառայողների վարձատրության համար կիրառվող գործակիցների հարաբերակցությունը: Ներկայում, ՀՊ-ում աշխատանքի երկարամյա փորձառություն ունեցող գլխավոր մասնագետը մոտ 30%-ով ավելի բարձր վարձատրություն է ստանում, քան քաղծառայության համակարգի ներդրումից հետո պաշտոն ստանձնած՝ նույն գլխավոր մասնագետի ղեկավար վարչության պետը: Առաջարկվող լուծմամբ, նախատեսվում է գլխավոր մասնագետի համար ստանալ վարձատրության համար կիրառվող նոր գործակից՝ հիմք ընդունելով երկարամյա փորձառությամբ գլխավոր մասնագետի փաստացի վարձատրության չափը, իսկ մյուս պետական պաշտոն զբաղեցնողների համար ստանալ նոր գործակիցներ՝ պահպանելով գլխավոր մասնագետի և տվյալ պաշտոնների միջև գործող համակարգում առկա հարաբերակցությունը (գործակիցների «հեռավորությունը»):
- Միջին և երկարաժամկետ հատվածում ձևավորվել օրենսդրական հենքը, որը թույլ տա՝ ՀՊ-ի աշխատակիցների որակավորումը ՀՀ առևտրային հատվածում ընդունված ստանդարտներին համապատասխանելու դեպքում, վարձատրության համակարգը դարձնել մասնավոր հատվածին համարժեք:

(հղում՝ ՀՊ օրենքի 41-րդ, 42-րդ հոդվածներ, «Քաղաքացիական ծառայության մասին» ՀՀ օրենք, «Պետական պաշտոններ զբաղեցնող

*անձանց վարձատրության մասին» ՀՀ օրենք, նոր օրենքի նախագծում՝
«Հաշվեքննիչ պալատում պետական ծառայության մասին»)*

3.4. ՀՊ գործունեության ընթացակարգերի հստակեցում

ՀՊ գործունեության արդյունքների տեսակետից ազդեցություն ունեցող կարգավորումներում առկա են խնդիրներ, որոնց լուծման ուղղությամբ, առաջարկվում է.

3.4.1. Վերանայել պետական բյուջեի կատարման վերաբերյալ եզրակացություն ձևավորելու համար իրականացվող հաշվեքննությունների կարգավորումները՝ նախատեսելով պետական բյուջեի եռամսյակային/տարեկան հաշվետվությունների ֆինանսական հաշվեքննությունների միջոցով եզրակացության ձևավորման կարգավորում, ինչպես նաև հստակեցնելով այն հանգամանքը, որ գաղտնիք պարունակող հաշվեքննությունների արդյունքները չեն կարող ազդել եզրակացության վրա և չեն ներառվում եզրակացության մեջ:

Հիմնավորում: Ներկա կարգավորումը եռամսյակային հաշվեքննությունների և դրանց մասով եռամսյակային հաշվետվողականության մոտեցումն է, որտեղ նույնիսկ տարեկան կտրվածքով հաշվեքննության պահանջ սահմանված չէ: Առաջարկվում է օրենքում սահմանել, որ Հաշվեքննիչ պալատը պետական բյուջեի կատարման վերաբերյալ եզրակացություն տրամադրելու նպատակով իր գործունեության ծրագրի շրջանակներում բյուջեային գլխավոր կարգադրիչների (ԲԳԿ)՝ պետական բյուջեի կատարման հաշվետու տարվա երեք, վեց, ինը և տարեկան ֆինանսական հաշվետվությունները պետք է ենթարկի ֆինանսական հաշվեքննության՝ դրանց արդյունքում տրամադրելով ընթացիկ եզրակացություն, որոնք հիմք կհանդիսանան բյուջեի (տարեկան) կատարման վերաբերյալ եզրակացության տրամադրման համար: ՀՊ-ի գործունեության ծրագրում ԲԳԿ-ների ընտրության կարգը, բյուջեի կատարման վերաբերյալ եզրակացության նպատակով իրականացվող հաշվեքննությունների մեթոդաբանությունը, ինչպես նաև հաշվեքննությունների ընթացքի վերաբերյալ հրապարակայնության հարցերը պետք է կարգավորվեն Հաշվեքննիչ պալատի ներքին իրավական ակտերով: Այս հաշվեքննությունների մասով՝ օրենքով գաղտնիք համարվող տեղեկատվություն պարունակող հաշվեքննությունների արդյունքները ներկայացվում են Ազգային ժողովին և

կառավարությանը սահմանված ընթացակարգով, ինչպես նաև դրանք չեն ներառվում պետական բյուջեի կապարման վերաբերյալ եզրակացության մեջ և չեն ազդում հաշվեքննության կարծիքի ձևավորման վրա:

(հղում՝ ՀՊ օրենքի գլուխ 1-4-րդ)

3.5. Իրավական հակասությունների (կոլիզիաներ) և բացերի ու տեխնիկական մանրամասների շտկում

ՀՊ օրենքում տեղ են գտել դրույթներ, որոնք տարբերվում են միջազգային ստանդարտներով առաջարկվող լուծումներից, ինչպես նաև օրենքի կիրառության ընթացքում պարզվել է, որ կարգավորումներում առկա են իրավական հակասությունների (կոլիզիաներ) և բացերի, ինչպես նաև տեխնիկական անճշտությունների հետ կապված խնդիրներ, որոնց լուծման համար առաջարկվում է.

- 3.5.1. ՀՊ-ի լիազորությունների շարքում նախատեսել արտաքին պետական հաշվեքննության ոլորտին առնչվող օրենսդրական առաջարկություններով հանդես գալու, հայեցակարգեր մշակելու, ՀՊ-ի ռազմավարությունը հաստատելու ֆորմալ լիազորություններ:
- 3.5.2. Վերանայել զննման և դիտարկման ընթացակարգերի կարգավորումները՝ նախատեսելով դրանց փոխարինում «հաշվեքննության օբյեկտի աշխատավայրում իրականացվող հաշվեքննության ընթացակարգ»-ով, ինչպես նաև հանելով այդ մասի հետ կապված ժամկետային սահմանափակումները:

(հղում՝ ՀՊ օրենքի 1-ին հոդվածի 1-ին մաս, 34-րդ հոդվածի 6-րդ մաս)

- 3.5.3. Վերանայել ՀՊ օրենքով սահմանված «Համապատասխանության» հաշվեքննության արդյունքում կարծիք (եզրահանգում) ներկայացնելու պարտադիր պահանջը:

(հղում՝ ՀՊ օրենքի 26-27-րդ հոդվածներ)

- 3.5.4. Համապատասխանեցնել ՀՊ օրենքով նախատեսված հաշվեքննության կարծիքների (եզրահանգումների) սահմանումները INTOSAI-ի ստանդարտների պահանջներին:

(հղում՝ ՀՊ օրենքի 26-27-րդ հոդվածներ)

- 3.5.5. Վերանայել ՀՊ օրենքում առկա հասկացությունների սահմանումները՝ համապատասխանեցնելով միջազգային ստանդարտներին (օրինակ՝

հաշվեքննության առարկայի, առաջադրանքի սահմանումները չեն արտահայտում դրանց բովանդակությունը), ինչպես նաև լրացուցիչ սահմանել օգտագործվող հասկացությունները (օրինակ՝ խեղաթյուրում, անհամապատասխանություն, արձանագրության վերաբերյալ դիրքորոշումը և այլն):

(հղում՝ ՀՊ օրենքի 1-ին հոդվածի 1-ին մաս)

3.5.6. ՀՊ օրենքում նախատեսել լրացուցիչ կարգավորում՝ ՀՊ-ին ՀՀ միջազգային պայմանագրերով իրեն վերապահված լիազորությունների և պարտականությունների կատարման գործառույթ վերապահելու նպատակով:

(հղում՝ ՀՊ օրենքի 4-րդ հոդվածի 1-ին մաս)

3.5.7. Ավելացնել «Բարեվարքության սկզբունքը», որպես՝ ՀՊ գործունեության հիմնարար սկզբունքներից մեկը:

(հղում՝ ՀՊ օրենքի 2-րդ գլուխ)

3.5.8. Սահմանել ՀՊ-ում հանրային հատվածի ներքին աուդիտի համակարգից անկախ ներքին աուդիտի գործառույթի մասին դրույթ՝ հանելով որակի կառավարման համակարգի (INTOSAI ստանդարտների իմաստով) ոչ հասկանալի սահմանումը:

(հղում՝ ՀՊ օրենք 21-րդ և 23-րդ հոդված, «Ներքին աուդիտի մասին» ՀՀ օրենք)

3.5.9. Վերանայել հաշվեքննության ընթացիկ եզրակացությունը ՀՀ ԱԺ երկրորդ անգամ ուղարկելու հատվածը՝ թողնելով միայն հաշվեքննության օբյեկտի պատասխանի ուղարկումը:

(հղում՝ ՀՊ օրենքի 26-րդ հոդվածի 7-րդ մաս)

3.5.10. Վերանայել եզրակացության կառուցվածքը՝ նախատեսելով, որ աուդիտորական կարծիքը կզետեղվի եզրակացության սկզբում:

(հղում՝ ՀՊ օրենքի 27-րդ հոդվածի 2-րդ մաս)

3.5.11. Վերանայել տարեկան հաղորդմանը վերաբերող կարգավորումներն այնպես, որպեսզի հաղորդումը չսահմանափակվի մինչև ապրիլի 1-ն ավարտված հաշվեքննությունների արդյունքների ներկայացմամբ:

(հղում՝ ՀՊ օրենքի 28-րդ հոդվածի 2-րդ մաս)

3.5.12. Օրենքում տեղ են գտել նաև մի շարք խիստ տեխնիկական բնույթի խնդիրներ, որոնք նույնպես լուծման կարիք ունեն։ Ստորև ներկայացված են որոշ օրինակներ։

- Հաշվեքննության օբյեկտի ղեկավարի կողմից ներկայացված «բացատրություններ» բառից առաջ առաջարկվում է ավելացնել «և դրանց մասով» բառերը, քանի որ երբեմն հաշվեքննության օբյեկտի ներկայացուցչի համար հասկանալի չէ, թե ինչ բացատրություն պետք է տա՝ շատ դեպքերում ներկայացնելով պարզառարանություններ կամ ավելորդ տեղեկատվություն, որը չի վերաբերում արձանագրված փաստին։

(հղում՝ ՀՊ օրենքի 26-րդ, 35-րդ և 38-րդ հոդվածներ)։

- Դրույթներից մեկով սահմանված է, որ «հաշվեքննության ավարտից հետո» ստորաբաժանման ղեկավարը ներկայացնում է ընթացիկ եզրակացությունը, մինչդեռ հաշվեքննությունն ավարտվում է միայն ընթացիկ եզրակացության հաստատմամբ, և այլն։

(հղում՝ ՀՊ օրենքի 26-րդ հոդվածի 1-ին մաս)

ՏԵՂԵԿԱՆՔ – ՀԻՄՆԱՎՈՐՈՒՄ

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱՐՏԱՔԻՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՇՎԵՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԲԱՐԵԼԱՎՈՒՄՆԵՐԻ ՀԱՅԵՑԱԿԱՐԳԸ ՀԱՍՏԱՏԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ» ՀԱՇՎԵՔՆՆԻՉ ՊԱԼԱՏԻ ՈՐՈՇՄԱՆ ՆԱԽԱԳԾԻ

Ընթացիկ իրավիճակը

«Հաշվեքննիչ պալատի մասին» ՀՀ օրենքի ներկայիս մի շարք իրավակարգավորումներ պարունակում են միջազգային ստանդարտների և լավագույն փորձի տեսանկյունից Հաշվեքննիչ պալատի անկախության, մանդատի, մարդկային ռեսուրսների զարգացման, տեղեկատվական հասանելիության, ինչպես նաև նախագծով ներկայացված այլ ուղղություններում Հաշվեքննիչ պալատի գործունեության արդյունավետության ռիսկեր, որոնք նաև իրենց արտացոլումն են գտել խնդրո առարկա օրենքի ուժի մեջ մտնելուց հետո մինչ օրս ընկած ժամանակահատվածում:

Կարգավորման ենթակա հարցը

Նախագծով ախտորոշված են «Հաշվեքննիչ պալատի մասին» ՀՀ օրենքի հիմնական բացերն ու թերությունները, ինչպես նաև ներկայացված են վերջիններիս լուծմանը միտված հայեցակարգային առաջարկություններ: Սույն հայեցակարգը հիմք կհանդիսանա «Հաշվեքննիչ պալատի մասին» ՀՀ օրենքում փոփոխությունների և լրացումների նախագծման համար:

Նախագծի ընդունման անհրաժեշտությունը

Նախագծի ընդունման անհրաժեշտությունը բխում է ՀՀ կառավարության 2019թ. նոյեմբերի 28-ի թիվ 1716-Լ որոշմամբ հաստատված ՊՖԿ համակարգի 2019-2023 թվականների բարեփոխումների ռազմավարության իրականացման գործողությունների ծրագրի՝ ՊՖԿ 13-րդ ոլորտ, 26-րդ բաղադրիչ, 53.2, 54.1 և 54.2 միջոցառումների, ՀՀ-ի և ԵՄ-ի միջև կնքված «Համապարփակ և ընդլայնված գործընկերության համաձայնագրի» 24-րդ հոդվածի «դ» կետի դրույթների, ՄԱԿ-ի 66 թդ Գլխավոր վեհաժողովի 22.12.2011թ.-ին ընդունած «ԲՀՄ-ների ուժեղացման միջոցով պետական կառավարման արդյունավետության, օգտավետության, հաշվետվողականության և թափանցիկության բարձրացման վերաբերյալ» թիվ

A/66/209 որոշման, ինչպես նաև Հաշվեքննիչ պալատի 2020-2023թթ. ռազմավարական զարգացման ծրագրի և դրա իրականացման միջոցառումների պլանի 1-ին նպատակի (իրավական բարելավումներ) 1.1 միջոցառման (Սահմանադրությամբ և օրենքով Հաշվեքննիչ պալատի անկախության և մանդատի ամրապնդում) 1.1.2 ենթամիջոցառման («Հաշվեքննիչ պալատի մասին» ՀՀ օրենքի բարելավումների (փոփոխությունների և լրացումների) նախագծի մշակում) պահանջներից ու սկզբունքներից:

Իրավական ակտի ընդունման առնչությամբ այլ իրավական ակտերի ընդունման անհրաժեշտության առկա չէ:

Իրավական ակտի ընդունումը չի հանգեցնի պետական բյուջեի եկամուտներում և ծախսերում փոփոխությունների:

Ա Մ Փ Ո Փ Ա Թ Ե Ր Թ

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱՐՏԱՔԻՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՇՎԵՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԲԱՐԵԼԱՎՈՒՄՆԵՐԻ ՀԱՅԵՑԱԿԱՐԳԸ ՀԱՍՏԱՏԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ» ՀԱՇՎԵՔՆՆԻՉ ՊԱԼԱՏԻ ՈՐՈՇՄԱՆ ՆԱԽԱԳԾԻ

ՀՀ արդարադատության նախարարություն			11.08.22թ. ներկայացման ամսաթիվը
Հ/Հ	Առաջարկության/ դիտողության հակիրճ բովանդակություն	Առաջարկությունն /դիտողությունն ընդունելու, չընդունելու կամ մասնակի ընդունելու վերաբերյալ նշում	Հիմնավորում՝ չընդունելու կամ մասնակի ընդունելու վերաբերյալ
1	Հայեցակարգի 3.1.-րդ կետի 3.1.1.-րդ ենթակետում առաջարկվող փոփոխությունը, գտնում եմ, որ բավականին ընդգրկուն է, ինչը կարող է որոշ դեպքերում, հատկապես՝ պետական մարմինների գործունեության հրապարակայնության և թափանցիկության սկզբունքների տեսանկյունից ոչ հիմնավոր լինել: Ուստի, առաջարկում եմ հայեցակարգային մակարդակում առնվազն հստակեցնել վերանայման ենթակա ուղղությունները՝ տալով դրանց հիմնավորումները:	Ընդունվել է	Հայեցակարգի 3.1.1 ենթակետում հստակեցվել են վերանայման ենթակա ուղղությունները:
2	Հայեցակարգի 3.1.-րդ կետի 3.1.3.-րդ ենթակետում առաջարկվող մոտեցումը, գտնում եմ, որ չի համապատասխանում բյուջետային համակարգի առանձնահատկություններին, քանի որ բոլոր դեպքերում Հաշվեքննիչ պալատը ֆինանսավորվում է պետական բյուջեից, որը, ըստ էության, տնօրինվում է Կառավարության կողմից, և լիովին տրամաբանական է Կառավարության կողմից հայտը դիտարկելը: Հատկանշական է, որ անգամ Մարդու իրավունքների պաշտպանի ինստիտուտի դեպքում բյուջետային հայտը ներկայացվում է Կառավարություն, սակայն նշվածը Մարդու իրավունքների պաշտպանի անկախությունը կասկածի տակ չի դնում: Նույն մոտեցումն առկա է նաև դատական համակարգի կապակցությամբ, որի բյուջետավորումը նույնպես իրականացվում է Կառավարություն հայտ ներկայացնելու	Չի ընդունվել	ՀՀ կառավարության 2019թ. նոյեմբերի 28-ի թիվ 1716-Լ որոշմամբ հաստատված ՊՖԿ համակարգի 2019-2023 թվականների բարեփոխումների ռազմավարության «ՀՊ անկախությունը և կառավարության տարեկան ֆինանսական հաշվետվությունների արտաքին աուդիտը» 26-րդ բաղադրիչի սահմանմամբ Կառավարությունն արձանագրել է օրենսդրական փոփոխությունների իրականացման անհրաժեշտությունը, որոնք կհանգեցնեն «ՀՊ մասին» ՀՀ օրենքի համապատասխանությանը INTOSAI-ի ստանդարտներին՝ հաշվի առնելով ՄԱԿ-ի գլխավոր ասամբլեայի պաշտոնական հորդորը բոլոր անդամ պետություններին՝ ամբողջությամբ կիրառել INTOSAI-ի կողմից ընդունված Լիմայի (ISSAI 1) և Մեխիկոյի (ISSAI 10) հռչակագրերում տեղ գտած սկզբունքներն ու դրույթները: Միևնույն ժամանակ, որպես 26-րդ բաղադրիչի վերջնական արդյունքային ցուցանիշ

միջոցով: Նշվածը բխում է սահմանադրաիրավական այն տրամաբանությունից, որ Ազգային ժողովը պետական բյուջեն ընդունում է Կառավարության ներկայացմամբ: Ավելին, նման մոտեցման նախատեսումը կարող է վտանգ առաջացնել այլ անկախ մարմինների կողմից նույնպես նման պահանջներ բարձրացնելու մասով, ինչի արդյունքում Կառավարության կողմից բյուջեի վերահսկման կապակցությամբ էական ռիսկեր կառաջանան: Բացի այդ, բյուջեն վերջնական հաստատողը, միևնույն է, Ազգային ժողովն է, իսկ եթե Կառավարությունը որևէ փոփոխություն է անում ներկայացված հայտում, ապա այդ փոփոխության հիմնավորումը նույնպես ներկայացվում է Ազգային ժողով և միայն քննարկվելուց հետո՝ հաստատվում կամ ոչ:		Կառավարությունն ամրագրել է ՀՊ գործունեությունը ISSAI ստանդարտներին համապատասխանեցումը: Հայեցակարգի 3.1.3-րդ ենթակետում առաջարկված մոտեցումն ուղղված է ԲՀՄ-ների բյուջետային հայտերի քննարկման՝ միջազգային ստանդարտներով սահմանված առանձնահատուկ պահանջների (INTOSAI-ի Մեխիկոյի հռչակագրի 8-րդ սկզբունքի համաձայն, գործադիրը չպետք է ուղղորդի ԲՀՄ-ի ֆինանսական ռեսուրսների հասանելիությունը, իսկ օրենսդիրը կամ նրա հանձնաժողովներից մեկը պարտավոր է ապահովել, որ ԲՀՄ-ն ունենա բավարար ռեսուրսներ իր մանդատն իրացնելու համար) և ՀՀ գործող օրենսդրության միջև առկա խզման հաղթահարմանը՝ չխաթարելով բյուջետային համակարգի տրամաբանությունը: Մասնավորապես, ՀՊ-ն առաջարկում է կարգավորումները համապատասխանեցնել բյուջետային տրամաբանությանը, այն է՝ բյուջեն ոլորտային քաղաքականությունների արտացոլման, բայց ոչ՝ ոլորտային քաղաքականություններ որոշելու միջոցն է: Գործող կարգավորումների համաձայն, կառավարությունը պետական բյուջեի նախագծի հետ կարող է ներկայացնել նաև օրենսդրական փոփոխությունների նախագծեր, որոնք անհրաժեշտ է համարում պետական բյուջեի տվյալ տարվա նախագծի համար («Բյուջետային համակարգի մասին» օրենքի հոդված 21-ի մաս 15. «Եթե պետական բյուջեի նախագծով նախատեսվում է տվյալ բյուջեի կատարումն ապահովող օրենքների ընդունում, ապա կառավարությունն ապահովում է այդ օրենքների նախագծերի ներկայացումը ՀՀ ԱԺ՝ պետական բյուջեի նախագծի հետ միասին կամ մինչև պետական բյուջեի նախագծի ներկայացումը:»): Առաջարկված մոտեցումն ամենևին չի կանխում ՀՊ-ի կողմից իր բյուջետային հայտը Կառավարությանը (լիազոր մարմին) ներկայացնելը, Կառավարության կողմից ՀՊ-ի բյուջետային հայտը դիտարկելը, պետական բյուջեի նախագծում ՀՊ-ի բյուջեն արտացոլելը և նախագծի կազմում ԱԺ-ին ներկայացնելը: Հայեցակարգային առաջարկի համատեքստում, Կառավարությունը, ստանալով և դիտարկելով ՀՊ-ի հայտը, ըստ անհրաժեշտության, ունի լիազորություն՝ ներկայացնելու իր առարկությունները պետական
--	--	---

			բյուջեն տնօրինող մարմինն՝ ԱԺ-ին: Վերանայման առաջարկի հիմքում ընկած են եղել ՀՀ Սահմանադրությունից բխող գործող կարգավորումները, որոնց համաձայն պետական բյուջեն ընդունում և դրա նկատմամբ վերահսկողություն է իրականացնում ԱԺ-ն: ՄԻՊ-ին և դատական համակարգին վերաբերելի՝ խնդրո առարկա կարգավորումներն ամբողջությամբ նույնական չեն ՀՊ-ի հետ: Մասնավորապես, ՀՀ գործող օրենսդրությունը ՀՊ-ի դեպքում նախատեսում է, որ առարկության դեպքում Կառավարությունը կարող է <i>փոփոխված</i> կերպով հայտը ներկայացնել ԱԺ-ին, մինչդեռ, օրինակ՝ ՄԻՊ-ի, ԲԴԽ-ի և Դատախազության դեպքում <i>փոփոխված</i> բառը բացակայում է: Այլ անկախ մարմինների կողմից նույնպիսի պահանջի բարձրացման հարցի վերաբերյալ հարկ է նկատել, որ ՀՊ-ի հայեցակարգային առաջարկությունը պայմանավորված է ոչ թե պարզապես անկախ մարմին հանդիսանալու հանգամանքի բերումով, այլ ՀՀ ԲՀ-ն հանդիսանալու հանգամանքով, որն ունի պետական բյուջեի կատարման հաշվեքննության սահմանադրական մանդատ, որի արդյունավետ իրացումը ենթադրում է ֆինանսական անկախության ապահովում առաջարկված պարամետրերով՝ բավարարելու համար խնդրո առարկայի վերաբերյալ ՄԱԿ-ի գլխավոր վեհաժողովի կողմից բոլոր անդամ պետություններին պաշտոնապես հղված հորդորին, ինչպես նաև ՀՀ կառավարության՝ ՊՖԿ համակարգի բարեփոխումների ռազմավարության նպատակադրումներն: Ուստի, առաջարկված մոտեցումն այլ անկախ մարմիններին ինքնաշխատ կերպով չի կարող վերաբերելի համարվել, այլ պետք է դիտարկվի դեպք առ դեպք մոտեցմամբ՝ յուրաքանչյուր մարմնի համար միջազգային ստանդարտներով նույնպիսի հստակ պահանջներ նախատեսված լինելու լույսի ներքո:
3	Հայեցակարգի 3.2.-րդ կետի 3.2.4.-րդ ենթակետում նշված՝ Հաշվեքննիչ պալատին վերապահվող լիազորությունը, կարծում եմ, որ լրացուցիչ հիմնավորման և հստակեցման կարիք ունի: Ընդ որում, անհրաժեշտ է հաշվի առնել, որ ընդերքօգտագործման ոլորտում տարբեր ուղղվածությամբ վերահսկողություն իրականացնում են համապատասխան լիազոր և տեսչական մարմինները:	Ընդունվել է	Հայեցակարգի 3.2.4.-րդ ենթակետում ներկայացվել են հավելյալ հիմնավորումներ: Մասնավորապես, արձանագրվել է, որ առաջարկվող լիազորությունը թույլ կտա իրացնել սահմանադրի կողմից ՀՊ-ին վերապահված մանդատը (պետական սեփականության օգտագործման օրինականության և արդյունավետության հաշվեքննություն): Անդրադառնալով ոլորտում վերահսկողական գործառույթ իրականացնող տեսչական մարմնի

			առկայության վերաբերյալ ԱՆ-ի դիտարկմանը, արձանագրվել է, որ ընդերքի որպես պետական բացառիկ սեփականության օգտագործման վերաբերյալ սահմանադիրն ունի լեզիտիմ ակնկալիք՝ ստանալու օբյեկտիվ, անկողմնակալ ու մասնագիտական կարծիք, որը կարող է իրացվել հաշվեքննության, այլ ոչ՝ տեսչական ստուգման գործառույթի արդյունքում: Ուշադրություն է հրավիրվել այն հանգամանքին, որ տեսչական ստուգման գործառույթն, ինքնին, կարող է դառնալ հաշվեքննության առարկա, և այդ առարկայի հաշվեքննությունն անհնար կլինի արդյունավետորեն իրականացնել առանց սույն առաջարկության իրացման:
4	Հայեցակարգի 3.2.-րդ կետի 3.2.5.-րդ ենթակետում ներկայացված կարգավորումը անհրաժեշտության հիմնավորումից բացի լրացուցիչ իրավական հիմնավորման կարիք ունի՝ հաշվի առնելով Կենտրոնական բանկի առանձնահատուկ կազմակերպակառուցվածքային ձևը, ինչպես նաև դրա մասնակցությունը բյուջետային համակարգում:	Ընդունվել է	Լրացուցիչ հիմնավորումներ են ներկայացվել Հայեցակարգում: Առավել մանրամասն՝ ԿԲ-ի կարծիքին արձագանքի 1-ին կետ:
5	Հայեցակարգի 3.2.-րդ կետի 3.2.6.-րդ ենթակետով նախատեսվող կարգավորումները, ըստ էության, անձանց իրավունքների խիստ սահմանափակում են ենթադրում, որոնք, գտնում եմ, որ պետք է հանգամանալից հիմնավորվեն՝ յուրաքանչյուր դեպքի համար ցույց տալով անհրաժեշտությունը, նպատակահարմարությունը և համաչափությունը:	Ընդունվել է մասնակիորեն	Հաշվի առնելով, որ Հայեցակարգը պարզապես շեշտադրում է միջազգային ստանդարտներով ԲՀՄ-ներին՝ հաշվեքննության իրականացման համար անհրաժեշտ տեղեկատվությանը լիարժեք հասանելիության սկզբունքի և ՀՀ գործող օրենսդրության կարգավորումների միջև առկա խզվածքը և առաջարկում լուծել գործնականում դրա հետևանքով ՀԴ-ի մանդատի կենսագործումն արգելակող դրսևորումները, ԱՆ-ի առաջարկությունը (առանձին դեպքերում հանգամանալից հիմնավորումների ներկայացման) կիրականացվի օրենսդրական լուծումների նախագծման փուլում: Այդ հանգամանքը, որպես լրացում, ընդգծվել է Հայեցակարգում: Ընդունելի չէ նախատեսվող կարգավորումները, որպես անձանց իրավունքների խիստ սահմանափակում որակելը, քանի որ, առաջարկությունը, ըստ էության, անձանց իրավունքների հավելյալ սահմանափակումներ չի ենթադրելու, այլ գլխավորապես տեղավորվելու է նմանատիպ տեղեկությունների վերաբերյալ պետությունում՝ որպես 1 սուբյեկտի ներսում, արդեն իսկ գործող մեխանիզմների վրա՝ ՀԴ-ին պաշտպանված տվյալների հասանելիության տրամադրումը դիտարկելով ոլորտային օրենքներով սահմանված երաշխիքների և սկզբունքների շրջանակներում:

ՀՀ ֆինանսների նախարարություն ¹			11.08.22թ. ներկայացման ամսաթիվը
Հ/Հ	Առաջարկության/ դիտողության հակիրճ բովանդակություն	Առաջարկությունն /դիտողությունն ընդունելու, չընդունելու կամ մասնակի ընդունելու վերաբերյալ նշում	Հիմնավորում՝ չընդունելու կամ մասնակի ընդունելու վերաբերյալ
1	Որևէ նորմատիվ իրավական ակտով նախատեսված չէ Հաշվեքննիչ պալատի կողմից Հայաստանի Հանրապետության արտաքին պետական հաշվեքննության ոլորտի իրավական բարելավումների վերաբերյալ ներքին իրավական ակտ ընդունելու իրավասությունը (*): Կառավարությունը, որպես օրենսդրական նախաձեռնության իրավունքի սուբյեկտ, սահմանափակված չէ Պալատի ներքին իրավական ակտով հաստատվող հայեցակարգում տեղ գտած առաջարկություններով և մոտեցումներով: Միաժամանակ հայտնում ենք, որ ընդունելի է Պալատի կողմից ներքին իրավական ակտեր ընդունելու լիազորությունը որոշակիացնելու՝ ամփոփաթեթում ներկայացված դիտարկումը (**):	Ընդունվել է մասնակիորեն	ՀՀ կառավարության 2019թ. նոյեմբերի 28-ի թիվ 1716-Լ որոշմամբ հաստատված ՊՖԿ համակարգի 2019-2023 թվականների բարեփոխումների ռազմավարության իրականացման գործողությունների ծրագրով նախատեսված 53.2, 54.1 և 54.2 միջոցառումների միակ կատարողը սահմանված է ՀՊ-ն (համաձայնությամբ), իսկ ակնկալվող արդյունքը՝ «ՀՊ-ի մասին» օրենքի և ենթաօրենսդրական ակտերի վերանայումը (ՊՖԿ համակարգի ռազմավարության երկրորդ հավելված, 13-րդ ոլորտ, 26-րդ բաղադրիչ): Մինչույն ժամանակ, ՀՀ Սահմանադրության 199-րդ հոդվածի 1-ին կետի համաձայն, ՀՊ-ն կազմված է յոթ անդամից, իսկ «ՀՊ-ի մասին» օրենքի 11-րդ հոդվածի համաձայն, ՀՊ-ն կոլեգիալ մարմին է: Ըստ այդմ, ՀՊ-ն որպես կոլեգիալ մարմին ինստիտուցիոնալ դիրքորոշում արտահայտելու (այդ թվում՝ որպես ՊՖԿ համակարգի բարեփոխումների ռազմավարության կատարող՝ «ՀՊ-ի մասին» օրենքի վերանայման արդյունքին հասնելուն միտված իր հայացքների ամբողջությունն արտահայտելու) այլ գործիք չունի, քան ՀՊ որոշման ընդունումը: Նկատենք նաև, որ նորմատիվ իրավական ակտով է Կառավարությունը ՀՊ-ին պատվիրակել (որպես միակ կատարող, առանց համակատարողի) «ՀՊ-ի մասին» օրենքի վերանայման արդյունքին միտված միջոցառումների իրականացումը: ՖՆ-ի դիտարկման հիման վրա Հայեցակարգը լրացվել է նոր 3.5.1-ին

¹ Հաշվի առնելով, որ Հայեցակարգի վերաբերյալ ՖՆ-ի կողմից ներկայացվել են նաև լրամշակված առաջարկություններ ու դիտարկումներ՝ հիմք ընդունելով ՀՀ փոխվարչապետ Մհեր Գրիգորյանի մոտ կայացած խորհրդակցության արդյունքները, սույն աղյուսակում ՖՆ-ի նախնական նկատառումները ներկայացվում են (*) նշումով, իսկ լրամշակվածները՝ (**) -ով:

			կետով՝ ՀՊ-ի լիազորությունների շարքում առաջարկելով նախատեսել արտաքին պետական հաշվեքննության ոլորտին առնչվող օրենսդրական առաջարկություններով հանդես գալու, հայեցակարգեր մշակելու, ՀՊ-ի ռազմավարությունը հաստատելու ֆորմալ լիազորություններ: Այս լրացումը ՖՆ-ի կողմից ընդունելի է համարվել: ՖՆ-ի այն դիտարկումը, որ Կառավարությունը չի կարող սահմանափակված լինել ՀՊ ներքին իրավական ակտով, ակներև իրողություն է: Այնուհանդերձ, հարկ է նկատել, որ Կառավարությունը «սահմանափակված» է իր հաստատած՝ ՊՖԿ համակարգի բարեփոխումների ռազմավարության կենսագործման հանձնառությամբ:
2	Մյուս կողմից նկատենք, որ Նախագծի կարգավորման առարկան վերաբերում է արտաքին պետական հաշվեքննության ոլորտում քաղաքականության մշակմանը և իրականացմանը, մինչդեռ, ՀՀ Սահմանադրությամբ պետության ներքին և արտաքին քաղաքականությունը մշակում և իրականացնում է Կառավարությունն իր ծրագրի հիման վրա, հետևապես պետության ամբողջ քաղաքականությունը, այդ թվում նաև՝ արտաքին պետական հաշվեքննության ոլորտի քաղաքականությունը, մշակում և իրականացնում է Կառավարությունը (*): Ստացվում է, որ Նախագծով հաստատվելու է ՀՀ Սահմանադրությամբ Կառավարության իրավասությանը վերապահված հարցերի վերաբերյալ հայեցակարգ: Այս առումով առաջարկում ենք կամ Հայեցակարգից հնարավորինս հանել ՀՀ Սահմանադրությամբ Կառավարության իրավասությանը վերապահված հարցերի վերաբերյալ դրույթները, կամ էլ Հայեցակարգում ընդգծել, որ այն ամփոփում է Հաշվեքննիչ պալատի կարծիքը Կառավարության իրավասությանը վերապահված ոլորտում քաղաքականության կապակցությամբ, որով, սակայն, Կառավարությունը վերը ներկայացված հիմնավորումների ուժով սահմանափակված չէ (*):	Չի ընդունվել	Մինչև «հետևապես»-ը մեջքերում է, իսկ դրանից հետո ներկայացված է մեկնաբանություն, որի հիմնավորվածությունը վիճելի է: Սահմանադրության մեջ առկա չէ «ամբողջ» քաղաքականությանը հղում: Փոխարենը, Սահմանադրությունն ընդգծել է <i>Կառավարության ծրագրի հիման վրա</i> պետության քաղաքականության մշակումն ու իրականացումը Կառավարության կողմից: Նկատենք, որ ՀՀ կառավարության 2021-2026թթ. գործող ծրագրում որևէ անդրադարձ չի կատարված Կառավարության կողմից 5-ամյա ժամանակահատվածում արտաքին պետական հաշվեքննության ոլորտում որևէ քաղաքականության մշակմանն ու իրականացմանը, ինչն արտացոլում է գործադրի կողմից ՀՊ անկախության սկզբունքի ճանաչումը: Սահմանադրական հիշյալ նորմի վերաբերյալ ՖՆ-ի մեկնաբանության համաձայն, Կառավարությունը պետք է մշակի և իրականացնի նաև, օրինակ՝ գների կայունության ապահովմանը միտված դրամավարկային քաղաքականությունը կամ ֆինանսական կայունության ապահովմանը միտված մակրոպրոդեցնցիալ քաղաքականությունը, քանի որ վերջիններս ևս տեղավորվում են պետության ամբողջ ներքին քաղաքականության շրջանակներում: Իրավունքի տեսության համաձայն, եթե նորմի որևէ մեկնաբանություն արդյունքում հանգեցնում է արսուրդի, ապա նորմի այդ մեկնաբանությունը չի կարող ընդունելի լինել (reductio ad absurdum): Եթե պարզվի, որ առկա կարգավորումներն իսկապես

Ինչ վերաբերում է Սահմանադրության 146-րդ հոդվածի վերաբերյալ Պալատի կողմից ներկայացված դիտարկմանը, ապա հարկ է նկատել, որ սահմանադիրը Սահմանադրության 146-րդ հոդվածով Կառավարությանն օժտելով պետության ներքին և արտաքին քաղաքականությունը մշակելու և իրականացնելու իրավասությամբ, Սահմանադրության 198-րդ հոդվածով արդեն ուրվագծել է Հաշվեքննիչ պալատի գործառույթները և լիազորությունները՝ սահմանելով պետության ներքին քաղաքականության այն շրջանակը, որն իրականացնում է Պալատը: Նշվածը, սակայն, չի կարող նշանակել, որ Պալատն օժտվել է նաև նույն ոլորտի քաղաքականության մշակման մանդատով. պատահական չէ, որ խնդրո առարկա ոլորտին առնչվող միջոցառումներ են նախատեսված Կառավարության 2019 թվականի նոյեմբերի 28-ի թիվ 1716-Լ որոշմամբ հաստատված պետական ֆինանսների կառավարման համակարգի բարեփոխումների 2019-2023 թվականների գործողությունների ծրագրով (**):		նշանակում են, որ արտաքին պետական հաշվեքննության քաղաքականության մշակումն ու իրականացումը վերապահված է Կառավարությանը, ապա առնվազն լրացուցիչ հիմնավորման կարիք ունի ՀՊ-ի գոյությունն առհասարակ, որովհետև վերջինիս գաղափարախոսության հիմքում ընկած հիմնարար սկզբունքն անկախությունն է՝ գործառույթային, կազմակերպչական և ֆինանսական անկախության գումարելիներով: Իր երկրորդ կարծիքում ՖՆ-ն, թերևս, համաձայնել է, որ ՀՊ-ն իրականացնում է պետության ներքին քաղաքականության սահմանադրորեն սահմանված շրջանակը: Այնուհանդերձ, ՖՆ-ն շարունակել է պնդել, որ ՀՊ-ն չի մշակում արտաքին պետական հաշվեքննության ոլորտի քաղաքականությունը: Այդ պնդումը ևս անընդունելի է, քանի որ, նախ, այն հակասում է խնդրո առարկայի վերաբերյալ Կառավարության դիրքորոշմանը: Մասնավորապես, Կառավարության 2019 թվականի նոյեմբերի 28-ի թիվ 1716-Լ որոշմամբ հաստատված ՊՖԿ համակարգի բարեփոխումների 2019-2023 թվականների գործողությունների ծրագրով որպես ՀՊ ռազմավարության և դրա իրականացման միջոցառումների ծրագրի մշակման, հաստատման և իրականացման միակ պատասխանատու է սահմանված ՀՊ-ն: ՀՊ-ն մշակել է և 2020թ. օգոստոսի 7-ի իր թիվ 150-Լ որոշմամբ հաստատել է ՀՀ հաշվեքննիչ պալատի 2020-2023 թվականների ռազմավարական զարգացման ծրագիրը և դրա իրականացման միջոցառումների պլանը, որն արտացոլում է արտաքին պետական հաշվեքննության գործառույթի բարեփոխման համակարգային նպատակադրումները և լուծումները: Ընդ որում, ՀՊ ռազմավարության միջոցառումների ծրագրում 1-ին նպատակը իրավական բարելավումներն են, 1.1 միջոցառումը՝ Սահմանադրությամբ և օրենքով ՀՊ անկախության և մանդատի ամրապնդումը, 1.1.2 ենթամիջոցառումը՝ «ՀՊ մասին» ՀՀ օրենքի բարելավումների (փոփոխությունների և լրացումների) նախագծի մշակումը: Բացի այդ, ՀՀ Սահմանադրության 198-րդ հոդվածի 2-րդ կետի համաձայն, ՀՊ-ն գործում է իր հաստատած գործունեության ծրագրի հիման վրա: ՀՊ գործունեության ծրագրի նախագիծը մշակվում է ՀՊ կանոնադրությամբ նախատեսված ՀՊ ստորաբաժանման կողմից,
---	--	---

			քննարկվում և հաստատվում ՀՊ կողմից: ՀՊ գործունեության ծրագիրն արտացոլում է տվյալ ժամանակահատվածում արտաքին պետական հաշվեքննության ոլորտի քաղաքականությունը, որի մշակողը, ըստ սահմանադրի, ՀՊ-ն է:
3	Ընդգծենք, որ Հաշվեքննիչ պալատն անկախ պետական մարմին է, որը, ի թիվս այլնի, գործում է ֆինանսական ինքնուրույնության սկզբունքի հիման վրա, և որպես ֆինանսական ինքնուրույնության սկզբունքի երաշխիք «Հաշվեքննիչ պալատի մասին» օրենքի «Հաշվեքննիչ պալատի գործունեության երաշխիքները» վերտառությամբ 20-րդ հոդվածի 2-րդ և 3-րդ մասերով սահմանված է, որ Հաշվեքննիչ պալատի բյուջետային հայտը Հայաստանի Հանրապետության կառավարության կողմից ընդունվելու դեպքում անփոփոխ, իսկ առարկության դեպքում՝ փոփոխված, ընդգրկվում է պետական բյուջեի նախագծում: Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունը հաշվեքննիչ պալատի՝ նույն հոդվածի 1-ին մասում նշված կարգով ներկայացված բյուջետային հայտը պետական բյուջեի նախագծի հետ միասին ներկայացնում է Ազգային ժողով: Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունը Ազգային ժողով և հաշվեքննիչ պալատ է ներկայացնում բյուջետային հայտի վերաբերյալ իր փոփոխությունների հիմնավորումը (*): Պալատի բյուջետային հայտի քննարկման հետ կապված կարգավորումների վերաբերյալ Հայեցակարգի «3. Առաջարկություններ» բաժնի 3.1.3-րդ կետով ներկայացված առաջարկությունը, մեր կարծիքով, շարունակում է խնդրահարույց մնալ, իսկ Պալատի կողմից ներկայացված հակափաստարկները նախկինում արտահայտված դիրքորոշումը վերանայելու տեսանկյունից բավարար չեն. ավելին, հակափաստարկները մեծամասամբ կառուցված են այն տրամաբանությամբ, որ Կառավարությունը կարող է կամայականորեն խմբագրել Պալատի բյուջետային հայտը և այն գնահատել նպատակահարմարության դաշտում, մինչդեռ ամբողջությամբ համակարծիք լինելով Պալատի այն տեսակետին, որ բյուջեն, ըստ էության, հետևանք է ընդունված ոլորտային քաղաքականությունների, այլ ոչ թե կանխորոշում է դրանք, կարծում ենք, որ Կառավարությունը,	Չի ընդունվել	ՖՆ-ի այդ դիտարկմանը վերաբերելի է նաև ԱՆ-ի 2-րդ դիտարկման վերաբերյալ ՀՊ արձագանքը: Վկայակոչված իրավակարգավորումը չի համապատասխանում ISSAI ստանդարտին, ինչը, որպես վերջնական արդյունքային ցուցանիշ նախատեսվում է շտկել ՀՀ կառավարության կողմից հաստատված ՊՖԿ համակարգի բարեփոխման ռազմավարությամբ: «Հիմնավորումներ»-ի որևէ կանոնակարգում չկա, ինչը նշանակում է, որ օրինակ՝ ԱԺ կողմից կանոնակարգված հարաբերությունների համաձայն պատրաստված ՀՊ բյուջետային հայտը կարող է մերժվել կառավարության կողմից, ենթադրենք՝ նպատակահարմար չհամարելու հիմքով: Մինչդեռ, կարգավորման առաջարկված վերանայումն է հենց ընկած բյուջետային համակարգի տրամաբանության հիմքում, այն իմաստով, որ բյուջեն հարկաբյուջետային և պետական պարտքի քաղաքականությունների փաստաթուղթ է, իսկ բյուջեի մանրամասները՝ Սահմանադրությամբ և ԱԺ կողմից ընդունված ոլորտային քաղաքականություններն արտացոլող բաղադրիչն են, բայց ոչ՝ կանխորոշող: Երկրորդ կարծիքում, ՖՆ-ն, անդրադառնալով ՀՊ բյուջետային հայտը նպատակահարմարության դաշտում գնահատելու հիմնախնդրին, չի բերել վերջինիս հնարավորությունը բացառող որևէ հակափաստարկ: Հենց այդ դիսկը նկատի առնելով են միջազգային ստանդարտները նախատեսում բացառել գործադրի կողմից ԲՀՄ-ի բյուջետային հայտը փոփոխելու որևէ հնարավորությունը: Պահուստային ֆոնդն, իհարկե, հանդիսանում է ՀՊ ֆինանսական ինքնուրույնության բաղադրիչ: Այնուհանդերձ, պահուստային ֆոնդի մեծությունը հավասար է տվյալ տարվա պետական բյուջեի մասին օրենքով ՀՊ համար նախատեսված ծախսերի (առանց աշխատակիցների խրախուսման և համակարգի զարգացման նպատակային ֆոնդի գծով ծախսերի) ընդհանուր գումարի 2%-ին,

սահմանափակված լինելով Պալատի անկախությունն ապահովելու պարտականությամբ, չի կարող վերջինիս կողմից իր բնականոն գործունեությունն ապահովելու օբյեկտիվորեն հիմնավորված նպատակին համահունչ և սահմանված կարգով կազմված բյուջետային հայտը գնահատել և խմբագրել սոսկ ոչ նպատակահարմար լինելու պատճառաբանությամբ: Բացի այդ, Պալատի բնականոն գործունեության ապահովման համար չնախատեսված ծախսերի ֆինանսավորման նպատակով պետական բյուջեով նախատեսվում է նաև Պալատի պահուստային ֆոնդ: Նշվածը՝ համադրված նաև Պալատի բյուջետային հայտի քննարկման՝ գործող օրենքով նախատեսված առանձնահատկություններով, մեր կարծիքով, Պալատի ֆինանսական ինքնուրույնությունն ապահովող բավարար երաշխիք է (**):		մինչդեռ ֆինանսական անկախության սկզբունքը վերաբերում է ՀՊ որոշ բյուջեի պլանավորման գործընթացում անկախության երաշխավորմանը:
Ուշագրավ է այն հանգամանքը, որ, օրինակ, դատական իշխանության դեպքում «Հայաստանի Հանրապետության դատական օրենսգիրք» սահմանադրական օրենքի «Դատարանների և Բարձրագույն դատական խորհրդի ֆինանսավորումը» վերտառությամբ 38-րդ հոդվածի 7-րդ մասով սահմանված է, որ բյուջետային հայտը Կառավարությունն ընդունում և ընդգրկում է պետական բյուջեի նախագծում, իսկ առարկությունների դեպքում այն պետական բյուջեի նախագծի հետ ներկայացվում է Ազգային ժողով: Կառավարությունը Ազգային ժողով և Բարձրագույն դատական խորհուրդ է ներկայացնում բյուջետային հայտի վերաբերյալ առարկությունների մանրամասն հիմնավորումները: Նման պայմաններում գտնում ենք, որ Հաշվեքննիչ պալատի նկատմամբ տարբերակված մոտեցում ցուցաբերելը չի կարող հիմնավորված համարվել, և անհրաժեշտ է ներդաշնակ պահել բոլոր անկախ մարմինների համար սահմանված միասեռ կարգավորումները (*):		Բնականաբար, տարբերակված և չհիմնավորված մոտեցումը չի կարող ընդունելի համարվել, բայց առաջարկը մերժել միայն այն պատճառով, որ այլ դեպքերում՝ այլ կերպ է կարգավորված, առանց փաստարկավորելու՝ նույնպես լրացուցիչ քննարկման կարիք ունի: Տեսականորեն, ԱԺ-ը հավանություն է տվել ՀՊ-ի առաջարկին և սահմանել է, որ հաշվեքննողների վարձատրության չափը պետք է սահմանի ՀՊ-ը: ՀՊ-ը սահմանել է ու ըստ դրա ներկայացրել է բյուջետային հայտ, բայց կառավարությունն այն փոխում է և փոփոխված տարբերակով բյուջեն կազմում ու ներկայացնում ԱԺ: Ի՞նչ կնշանակի սա «միասեռ կարգավորումների» տրամաբանության ներքո: Բացի այդ, բոլոր անկախ մարմինների համար սահմանված կարգավորումներն ամբողջությամբ միասեռ չեն: Ի տարբերություն օրինակ՝ ԲԴԽ-ի, ՄԻՊ-ի և Դատախազության, ՀՊ-ի դեպքում առկա է նաև առարկության դեպքում Կառավարության կողմից բյուջետային հայտը <i>փոփոխված</i> կերպով պետբյուջեի նախագծում ընդգրկելու հնարավորությունը:
Ինչ վերաբերում է այն տեսակետին, որ ֆինանսական միջոցների անհրաժեշտության դեպքում Հաշվեքննիչ պալատը պետք է օժտվի անմիջականորեն Ազգային ժողով դիմելու իրավասությամբ, ապա այն խնդրահարույց է սահմանադրականության տեսանկյունից: Այսպես, ՀՀ		ՀՀ կառավարության 2019թ. նոյեմբերի 28-ի թիվ 1716-Լ որոշմամբ հաստատված ՊՖԿ համակարգի 2019-2023 թվականների բարեփոխումների ռազմավարության «ՀՊ անկախությունը և կառավարության տարեկան ֆինանսական հաշվետվությունների արտաքին աուդիտը» 26-րդ բաղադրիչի սահմանմամբ

Սահմանադրության 110-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ Ազգային ժողովը պետական բյուջեն ընդունում է Կառավարության ներկայացմամբ: Պետական բյուջեն օրենքով սահմանված կարգով ներառում է պետության բոլոր եկամուտները և ծախսերը: «Ազգային ժողովի կանոնակարգ» սահմանադրական օրենքի 69-րդ հոդվածի 4-րդ մասի համաձայն՝ պետական բյուջեի մասին օրենքի նախագիծը քննարկվում է կանոնակարգի 20-րդ գլխով սահմանված կարգով: Սահմանադրության 109-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ օրենսդրական նախաձեռնության իրավունք ունեն պատգամավորը, Ազգային ժողովի խմբակցությունը և Կառավարությունը: Այսպիսով, ստացվում է, որ Ազգային ժողովի կողմից ընդունված օրենքով հաստատված պետական բյուջեում փոփոխություններ հնարավոր է իրականացնել բացառապես օրենսդրական նախաձեռնությամբ օժտված սուբյեկտի կողմից համապատասխան նախագիծ ներկայացնելու պարագայում, իսկ Հաշվեքննիչ պալատը Սահմանադրությամբ օրենսդրական նախաձեռնությամբ հանդես գալու իրավասությամբ օժտված չէ (*): Ինչ վերաբերում է լրացուցիչ ֆինանսական միջոցների անհրաժեշտության դեպքում Պալատի կողմից անմիջականորեն Ազգային ժողովին դիմելու առաջարկությանը, ապա հարկ ենք համարում կրկին ընդգծել, որ օրենքով հաստատված բյուջեում փոփոխություն կատարելու առաջարկությունն արդեն իսկ ներկայացված և Պալատի կողմից, ըստ էության, չվիճարկվող հիմնավորումներով կարող է իրացվել բացառապես օրենսդրական նախաձեռնության իրավունքի իրացման արդյունքում, ընդ որում, այդ իրավունքի սուբյեկտները՝ պատգամավորը, Ազգային ժողովի խմբակցությունը և Կառավարությունը, իրենց իրավունքն իրացնելիս որևէ այլ սուբյեկտի, ներառյալ՝ Պալատի դիմումով սահմանափակված չեն և չեն կարող լինել: Նման պայմաններում Ազգային ժողովին դիմելու և օրենսդրական նախաձեռնությամբ հանդես գալու ինստիտուտների տարանջատումը, մեր կարծիքով, արհեստական է և Պալատին	Կառավարությունն արձանագրել է օրենսդրական փոփոխությունների իրականացման անհրաժեշտությունը, որոնք կհանգեցնեն «ՀՊ մասին» ՀՀ օրենքի համապատասխանությանը INTOSAI ստանդարտներին՝ հաշվի առնելով ՄԱԿ-ի գլխավոր ասամբլեայի պաշտոնական հորդորը բոլոր անդամ պետություններին՝ ամբողջությամբ կիրառել INTOSAI-ի կողմից ընդունված Լիմայի (ISSAI 1) և Մեխիկոյի (ISSAI 10) հռչակագրերում տեղ գտած սկզբունքներն ու դրույթները: Մեխիկոյի հռչակագրի 8-րդ սկզբունքի համաձայն, ԲՀՄ-ները պետք է ունենան օրենսդրին ուղղակիորեն դիմելու իրավունք, եթե տրամադրված ռեսուրսները բավարար չեն իրենց մանդատը լիարժեք իրականացնելու համար: Հայեցակարգով առաջարկված՝ «ԱԺ-ին դիմելու» և «օրենսդրական նախաձեռնությամբ հանդես գալու» ինստիտուտները նույնական չեն, միմյանց չեն հակասում և կարող են համադրվել: Դիմումը հիմնավոր համարվելու դեպքում, օրենսդրական նախաձեռնությունը կարող է իրացվել Սահմանադրությամբ սահմանված սուբյեկտների, այդ թվում՝ ԱԺ պատգամավորների կողմից: Պետաիշխանական մարմինների սահմանադրական կառուցվածքում ՀՊ-ի գործունեության արդյունքների առաջնային շահառուն ԱԺ-ն է՝ հաշվի առնելով որպես առաջնային մանդատով օժտված մարմին պետբյուջեի միջոցների տնօրինման և պետբյուջեի կատարման նկատմամբ վերահսկողության իրականացման իր իրավասությունների շրջանակը: Ուստի, եթե ռեսուրսասակավությամբ պայմանավորված դիսկի է ենթարկվում ՀՊ-ի մանդատի լիարժեք իրականացումը, հետևաբար նաև՝ ԱԺ-ի կողմից հաշվեքննության հաշվետվությունների ժամանակին ստացումը, ապա ակնհայտ է, որ ԱԺ-ն պետք է ունենա լեգիտիմ իրավունք՝ ժամանակին տեղեկանալու նմանատիպ խնդիրների մասին և, ըստ անհրաժեշտության, ձեռնարկի համարժեք քայլեր: Այս համատեքստում տեղին է հիշատակել ՖՆ-ի այն դիտարկումը, որ ՀՊ-ն չի կարող ներքին իրավական ակտով հաստատել նախագիծ՝ նորմատիվ իրավական ակտով նման բան նախատեսված չլինելու պարագայում: Ինչպես նշել էինք, ՀՊ-ն կոլեգիալ մարմին է, որը ինստիտուցիոնալ դիրքորոշում կարող է գեներացնել բացառապես ՀՊ որոշման ընդունմամբ և քվեարկությամբ: Ուստի ԱԺ-ին դիմել-
--	---

	անկախության լրացուցիչ երաշխիքներով գործնականում չի կարող օժտել (*):		չդիմելու հարցը ՀՊ կողմից քննարկման և հաստատման ենթակա հարց է և պահանջում է որոշակիացված լիազորության առկայություն ՀՊ մասին օրենքում՝ նման որոշում կայացնելու համար, ինչին էլ միտված է հայեցակարգային սույն առաջարկությունը:
	Ուշադրություն ենք հրավիրում այն հանգամանքին, որ արդեն իսկ կան կնքված պայմանագրեր, որոնց շրջանակներում իրավաբանական անձինք հանրային սեփականություն են կառավարում, բայց դրանք հավատարմագրային կառավարման պայմանագրեր չեն, այլ կոնցեսիոն պայմանագրեր, օրինակ, «Զվարթնոց» օդանավակայան ՓԲԸ-ն, «Հարավկովկասյան երկաթուղի» ՓԲԸ-ն, հետևաբար գտնում ենք, որ հաշվեքննության շրջանակն անհրաժեշտ է ընդլայնել ոչ միայն հավատարմագրային կառավարման պայմանագրերի մասով (*): Այս կապակցությամբ ուշադրություն էինք հրավիրել այն հանգամանքին, որ արդեն իսկ կան կնքված պայմանագրեր, որոնց շրջանակներում իրավաբանական անձինք հանրային սեփականություն են կառավարում, բայց դրանք հավատարմագրային կառավարման պայմանագրեր չեն, այլ կոնցեսիոն պայմանագրեր, օրինակ, «Զվարթնոց» օդանավակայան ՓԲԸ-ն, «Հարավկովկասյան երկաթուղի» ՓԲԸ-ն, հետևաբար գտնում ենք, որ հաշվեքննության շրջանակն անհրաժեշտ է ընդլայնել ոչ միայն հավատարմագրային կառավարման պայմանագրերի մասով (այս առաջարկությունը Պալատի կողմից համարվել է ընդունելի): (**)	Ընդունվել է	Հայեցակարգի 3.2.3-րդ կետը խմբագրվել է՝ ընդգրկելով նաև կոնցեսիայի պայմանագրերը:
5	Ընդգծենք, որ ընդհանուր առմամբ հասկանալի են Հաշվեքննիչ պալատի մտահոգությունները քաղաքացիական ծառայության գործող համակարգի կապակցությամբ, բայց մյուս կողմից հարկ է նկատել, որ խնդրո առարկա ոլորտում Կառավարության առաջնահերթությունները և մոտեցումները սահմանված են ՀՀ կառավարության 2022 թվականի մայիսի 13-ի «Հանրային կառավարման բարեփոխումների ռազմավարությունը, 2022-2024 թվականների ճանապարհային քարտեզը և արդյունքային շրջանակը, ռազմավարության իրականացման հսկողությունն ու համակարգումն ապահովող անձանց ցանկը հաստատելու	Չի ընդունվել	Համաձայնելով, որ «ՀՊ-ի մարդկային ռեսուրսների կառավարման հնարավորության հարցն անհրաժեշտ է քննարկել հանրային կառավարման ոլորտում Կառավարության որդեգրած քաղաքականության համատեքստում», հենց այդ տրամաբանությամբ էլ առաջարկվում է վերանայել կարգավորումները: Հանրային կառավարման բարեփոխումների ռազմավարությունից ՖՆ-ի կարծիքում կատարված մեջբերումների վերաբերելիությունը ՀՊ-ին հավելյալ հիմնավորման կարիք ունի: Մի կողմից, դրանք վերաբերում են պետական համակարգում հորիզոնական

մասին» թիվ 691-Լ որոշման 1-ին կետի 1-ին ենթակետով հաստատված հանրային կառավարման բարեփոխումների ռազմավարությամբ (այսուհետ՝ Ռազմավարություն): Այսպես, Ռազմավարության «Հենասյուն 3. Մարդկային ռեսուրսների կառավարում և հանրային ծառայություն» բաժնի 31-րդ կետի համաձայն՝ պետական համակարգում մարդկային ռեսուրսների կառավարման ուղղությամբ վարվող քաղաքականության առանցքային հիմնախնդիրներից են՝ - Պետական ծառայության տեսակների կարգավորում առանձին օրենսդրություններով այն հիմքով, որ չնայած ապահովվում են տվյալ ծառայության առանձնահատկությունները, դա որոշակիորեն խոչընդոտում է պետական համակարգում հորիզոնական շարժունությունը, հնարավորություն է ստեղծում տարբեր մարմինների աշխատողների միջև անհավասար կարգավորումներ ու պրակտիկա կիրառելու համար: - Պետական համակարգում հանրային և քաղաքացիական ծառայության համակարգից դուրս և մասնավոր իրավունքի հիմունքով աշխատանք կատարող անձնակազմ ունեցող քվադի-պետական կառույցներում (ՊՈԱԿ, ՀՈԱԿ, ԾԻԳ, հիմնադրամ, պետական մասնաբաժնով բաժնետիրական ընկերություն) համալրման, գործառույթների նկարագրի, աշխատանքի գնահատման և այլ իրավահարաբերությունների կարգավորումը հանրային կամ քաղաքացիական ծառայության օրենսդրությունից դուրս, և արդյունքում՝ քաղաքականության մշակման, ծրագրերի կառավարման, վերահսկողության և այլ գործառույթների հետ կապված կարողությունների համակարգի աղճատվածությունը: Նույն ռազմավարության 36-րդ կետի համաձայն՝ պետական կառավարման համակարգում մարդկային ռեսուրսների զարգացման, հանրային ծառայության արդիականացման և գրավչության բարելավման ուղղությամբ ապահովվելու են հետևյալ գործողություններն ու միջամտությունները. 1) Հանրային ծառայության հորիզոնական և ուղղահայաց շրջանակի ամբողջացում ծառայությունների միասնականության ապահովման նպատակով, այդ թվում՝ - Հանրային ծառայությունը, որպես արդյունավետ ինստիտուտների կայացման ողնաշար, կլինի պետական		շարժունակությանը, ինչը ՀՊ-ի դեպքում կիրառելի չէ, քանի որ խոսքը գնում է արտաքին աուդիտորների մասին, որոնք հանրային կառավարման համակարգում պարզապես բացակայում են, բայց փոխարենը այսպիսի աշխատատեղեր կան մասնավոր հատվածում: Մյուս կողմից, կատարված են մեջբերումներ, որոնք վերաբերում են քվադի պետական կառույցներին, որոնց շարքին ՀՊ-ն, ակնհայտորեն, չի դասվում: Ռազմավարության «Հենասյուն 3. Մարդկային ռեսուրսների կառավարում և հանրային ծառայություն» բաժնի 31-րդ կետում նշված հիմնախնդիրներից զատ, ոչ պակաս կարևորություն ունեցող հիմնախնդիրներ են ներկայացված 32-րդ կետում (պետական համակարգում աշխատելու ցածր գրավչության վերաբերյալ), ինչպես օրինակ՝ շահադրդման արդյունավետ միջոցների բացակայությունը, աշխատավարձի համակարգի և մակարդակի խնդիրները, պետական և մասնավոր հատվածների աշխատավարձերի միջև խզվածքը, վարձատրության համակարգի որոշ՝ օրենքով սահմանված սկզբունքների առերևույթ խախտված լինելը, այն, որ աշխատավարձի համակարգը չի խրախուսում պետական ծառայողների՝ ավելի բարձր պաշտոն զբաղեցնելու ձգտումը, համարժեք չեն առաջխաղացման դեպքում աշխատավարձի գործակցային աճը և պատասխանատվության, իրավասությունների ու կոմպետենցիաների ծավալի աճը և այլն: Ուստի, օբյեկտիվ մոտեցումը պահանջում է դիտարկել այս կետերը համալիր ամբողջականության մեջ: Ինչ վերաբերում է 36-րդ կետից մեջբերմանը, ապա այն մասնակի է կատարված: Օրինակ, 36-րդ կետի 2-րդ ենթակետում նշված է. «Մի շարք պաշտոնների խմբեր կստանան հատուկ կարգավիճակ, ինչը ենթադրում է հավաքագրման, աշխատանքի ընդունման և վարձատրության հատուկ պայմաններ: Նրանց կոմպետենտությունը ոչ միայն բարձր մակարդակի փորձագիտական գիտելիքներն ու կառավարչական հմտություններն են, այլև՝ հիմնարար արժեքներն ու վարքագիծը՝ երաշխավորելով պետության քաղաքականության արդյունավետ իրականացումը: Արհեստավարժ ավագ հանրային պաշտոնյան ոչ միայն կարևոր է ինստիտուտների կայունության, համակարգում փորձագիտական գիտելիքների շարունակականության, այլև՝ ընթացիկ կառավարման
--	--	--

	համակարգի համար ոչ թե սահմանափակող մոդել, այլ՝ արդյունավետ գործելու հնարավորություն, որակյալ կարողություն ու մասնագիտական հենք ապահովող, տաղանդների ներգրավման արդյունավետ գործիքակազմ ունեցող: (...): Ամփոփելով վերոգրյալը՝ գտնում ենք, որ Հաշվեքննիչ պալատի մարդկային ռեսուրսների կառավարման հնարավորության հարցն անհրաժեշտ է քննարկել հանրային կառավարման ոլորտում Կառավարության որդեգրած քաղաքականության համատեքստում (*): Ընդհանուր առմամբ կիսելով Պալատի մարդկային ռեսուրսների կառավարման հարցերի առնչությամբ ներկայացված մտահոգությունները՝ կարծում ենք, որ դրանք չեն կարող դիտարկվել և լուծվել հանրային կառավարման ռեֆորմից անջատ, ուստի կրկին առաջարկում ենք խնդրո առարկա հարցերը դիտարկել համակարգային լուծումների ներքո՝ հանրային կառավարման բարեփոխումների շրջանակում (**):		արդյունավետության համար»: Ընդհանրական խնդիրներից զատ, հարկ է արձանագրել, որ ՀՊ-ում գործող վարձատրության համակարգի հետ կապված առկա է շատ կոնկրետ խնդիր՝ գլխավոր մասնագետի վարձատրության չափը շուրջ 30%-ով գերազանցում է իր ղեկավար վարչության պետի/պետի տեղակալի վարձատրությանը: Սա քաղծառայության գործող համակարգի հետ կապված ընդհանուր մտահոգությունն է, այլ՝ շուտափույթ շտկում պահանջող հարց: Վերջապես, նշված առաջարկությունը բխում է ISSAI-ներին համահունչ՝ ՀՊ կազմակերպչական անկախության ապահովման անհրաժեշտությունից, ինչը նպատակադրված է ՀՀ կառավարության ՊՖԿ համակարգի բարեփոխումների ռազմավարությամբ: Այլ կերպ ասած, անկախ քաղծառայության համակարգի հետագա «ճակատագրից», առկա են ԲՀՄ-ներին վերաբերելի միջազգային ստանդարտների առանձնահատուկ պահանջներ, որոնք նախատեսվում է կատարել: Նկատենք նաև, որ առկա է մի իրավիճակ, երբ հաշվեքննողները հանդիսանում են քաղծառայողներ, մյուս կողմից՝ Քաղծառայության գրասենյակի գործունեությունը հանդիսանում է հաշվեքննության պոտենցիալ առարկա՝ խոչընդոտելով անկախության և օբյեկտիվության էթիկական սկզբունքների պահպանմամբ հաշվեքննության մանդատի իրացմանը տվյալ օղակում:
6	Հայեցակարգի «3. Առաջարկություններ» բաժնի 3.3.1-րդ կետով առաջարկվում է ներդնել նոր որակավորման համակարգ, որը պետք է իրականացվի Հաշվեքննիչ պալատի կողմից: Նշված առաջարկությունը նախկինում բազմիցս ներկայացվել է Հաշվեքննիչ պալատի կողմից, սակայն ՀՀ ֆինանսների նախարարությունը ներկայացրել է սկզբունքային անհամաձայնություն, քանի որ՝ 1. Աուդիտորի որակավորումը նախատեսված է «Աուդիտորական գործունեության մասին» օրենքով և հիմնված է միջազգային ճանաչում ունեցող ACCA-ի որակավորման համակարգի վրա: Որակավորում ստանալու համար անձը պետք է հաջողությամբ հանձնի թվով 7 քննություն, ունենա	Ընդունվել է	ՀՊ-ի հայեցակարգային մոտեցման շրջանակներում լիովին տեղավորվում է միջազգային հեղինակավոր ատյանների կողմից (ACCA) տրամադրված որակավորումների կամ վերջինիս որակավորման քննությունների առանձին մակարդակների կամ տեղական ասոցիացիաների կողմից կազմակերպվող քննությունների և որակավորումների ճանաչումը ՀՊ-ի կողմից: Ի լրումն վերջիններիս, ելնելով հանրային հատվածում աուդիտի գործառույթի կազմակերպման առանձնահատկություններից, ՀՊ-ն կարող է, որպես որակավորման բաղադրիչ սահմանել նաև վերոնշյալ քննությունների ծրագրերով չձաձկվող, սակայն էական նշանակություն ունեցող ոլորտների վերաբերյալ (օրինակ՝ կատարողականի աուդիտի ստանդարտներ, APSAS, բյուջետային

բարձրագույն կրթություն և 3 տարվա մասնագիտական աշխատանքային փորձ: Որակավորումը տրվում է հավատարմագրված մասնագիտացված կառույցի կողմից (Հայաստանի աուդիտորների և փորձագետ հաշվապահների պալատ), անժամկետ: Վերը նշվածն ապահովում է մասնագիտական գիտելիքների ու հմտությունների որոշակի մակարդակ այդ որակավորումը ստացողի մոտ: 2. Հաշվեքննիչ պալատը չի ներկայացրել որևէ հիմնավորում որակավորման հետ կապված գործող պահանջների ոչ բավարար լինելու վերաբերյալ: 3. Կարծում ենք նաև, որ Հաշվեքննիչ պալատի կողմից իր իսկ աշխատակիցներին որակավորման տրամադրումը խնդրահարույց է: Ելնելով վերոգրյալից՝ առաջարկում ենք Հայեցակարգից հանել նոր որակավորման համակարգի ներդրմանը վերաբերող դրույթները: Միաժամանակ, Հաշվեքննիչ պալատը ի լրումն աուդիտորի որակավորում ունենալու գործող պահանջի, իր աշխատակիցների նեղ մասնագիտական գիտելիքները ստուգելու նպատակով կարող է սահմանել լրացուցիչ պահանջներ (*): Ինչպես հայտնել ենք նախկինում, Պալատն՝ ի լրումն աուդիտորի որակավորում ունենալու գործող պահանջի, իր աշխատակիցների նեղ մասնագիտական գիտելիքները ստուգելու նպատակով կարող է սահմանել լրացուցիչ պահանջներ, ուստի եթե Հայեցակարգով առաջարկվող մոտեցումը համահունչ է Ֆինանսների նախարարության վերը նշված դիրքորոշմանը (այդ կապակցությամբ Պալատի արձագանքի ուսումնասիրությամբ կարելի է փաստել, որ վերջինիս և Ֆինանսների նախարարության տեսակետները համընկնում են), ապա առաջարկություններն չունենք՝ Հայեցակարգում համապատասխան խմբագրումներն իրականացնելու պայմանով, հակառակ պարագայում՝ Պալատի կողմից որակավորման նոր համակարգի կամ չափանիշների ներդրումը համարում ենք անընդունելի (**):		օրենսդրություն, գնումների օրենսդրություն և այլն) պարտադիր պահանջներ: ՀՊ-ի հայեցակարգային մոտեցումը որևէ կերպ չի ենթադրում աուդիտորի որակավորման համար հանրահայտ պահանջներին զիջող որակական մոտեցում: Ճիշտ հակառակը, նախատեսվում է այդ հանրահայտ պահանջները համալրել արտաքին պետական հաշվեքննության ոլորտին սպեցիֆիկ գիտելիքների ու հմտությունների առկայությունը ստուգող մեխանիզմներով: Վերջիններիս սահմանումը պահանջելու է ՀՊ-ի կողմից այդ չափանիշների հաստատման լիազորության առկայություն:
--	--	---

ՀՀ վարչապետի աշխատակազմի քաղաքացիական ծառայության գրասենյակ			23.08.22թ. Ներկայացման ամսաթիվը
Հ/Հ	Առաջարկության/ դիտողության հակիրճ բովանդակություն	Առաջարկությունն /դիտողությունն ընդունելու, չընդունելու կամ մասնակի ընդունելու վերաբերյալ նշում	Հիմնավորում՝ չընդունելու կամ մասնակի ընդունելու վերաբերյալ
1	Անդրադառնալով քաղաքացիական ծառայության համակարգից դուրս գալու և Հաշվեքննիչ պալատում հատուկ տեսակի ծառայության համակարգ ձևավորելու գաղափարին՝ հարկ ենք համարում Հայեցակարգով առաջարկվող կարգավորումները դիտարկել հանրային ծառայության ընդհանուր գաղափարաբանության տրամաբանության լույսի ներքո՝ հաշվի առնելով հանրային ծառայության համակարգում Կառավարության կողմից որդեգրված և շարունակաբար իրականացվող քաղաքականության ուղղությունները: Հանրային ծառայության համակարգի բարեփոխումների առաջնային խնդիրներից էր պետական ծառայության հատվածականության վերացումը և քաղաքացիական ծառայության ինչպես հորիզոնական, այնպես էլ ուղղահայաց շրջանակի ընդլայնումը և պետական ծառայությունը կարգավորող երկրորդային օրենսդրական կարգավորումների նվազեցումը: Բարեփոխումների շրջանակներում հենց այս թիրախների ընտրությունը պատահական չէր, այլ պայմանավորված էր նախ իրավակիրառ պրակտիկայում ոչ միասնական, «խայտաբղետ» կարգավորումների պայմաններում ծագող խնդիրներից, որոնք խարխլում էին պետական ծառայության հիմքերը, ինչպես նաև իրականացված փոփոխությունները միտված էին հանրային ծառայությունը միջազգային ստանդարտներին համապատասխանեցնելուն: Վերոհիշյալ խնդիրները վերհանվել են ՄԱԶԾ, ԵԱՀԿ, ԵՄ/ՏՀՀԿ SIGMA ծրագրի և Համաշխարհային բանկի	Չի ընդունվել	Հայեցակարգի 3.3.2 ենթակետում ներկայացված առաջարկությունը ներկայացվել է՝ հաշվի առնելով տվյալ բնագավառում Կառավարության քաղաքականությունը: Մասնավորապես, հանրային կառավարման բնագավառում կառավարության քաղաքականությունն արտացոլված է ՀՀ կառավարության 13 մայիսի 2022 թվականի N 691-Լ որոշմամբ հաստատված Հանրային կառավարման բարեփոխումների ռազմավարությունում, որի «Մարդկային ռեսուրսների կառավարում» 3-րդ հենասյան գծով, որպես ռազմավարական ենթանպատակ է սահմանվել արհեստավարժ, ճկուն և արժանապատիվ վարձատրությամբ հանրային ծառայության կայացումը: ՀՊ-ի հայեցակարգային առաջարկությունը բավարարում է այդ նպատակին: Ավելին, ՀՊ հայեցակարգային առաջարկության մերժման կամ այլընտրանքային կիսալուծումների պարագայում, ՀՀ-ում արհեստավարժ, ճկուն և արժանապատիվ վարձատրությամբ աշխատակիցների կողմից արտաքին պետական հաշվեքննության իրականացումն անհնար է: ՔԾ գրասենյակի արձագանքում նշված՝ «պետական ծառայության հատվածականության վերացումը» բարդ խնդիր է, ժամանակի մեջ չհատկորոշված (գուցե երբեք հատվածականությունը չվերանա) և ՀՊ անկախությանն ու մարդկային ռեսուրսների կառավարմանն առնչվող և հրատապ լուծում պահանջող խնդիրները ընդունելի չէ փոխկապակցել ՀՀ-ում քաղծառայության համակարգի «ճակատագրի» հետ:

փորձագետների կողմից իրականացված գնահատումներից և դրանց հիման վրա ներկայացված առաջարկություններից, որոնք բխում են Հանրային կառավարման եվրոպական սկզբունքներից, Եվրոպական հարևանության քաղաքականության երկրների համար Հանրային կառավարման սկզբունքների շրջանակից և այլն: Այդ բարեփոխումների արդյունքում 2018 թվականի մարտի 23-ին ընդունվեցին «Քաղաքացիական ծառայության մասին» ՀՕ-205-Ն և «Հանրային ծառայության մասին» ՀՕ-206-Ն նոր օրենքները, որոնց համաձայն՝ քաղաքացիական ծառայության համակարգը ընդլայնվեց՝ ընդգրկելով պետական կառավարման նոր մարմիններ: Հարկ է նշել, որ «Քաղաքացիական ծառայության մասին» օրենքի (այսուհետ՝ Օրենք) 44-րդ հոդվածով ամրագրված առանձնահատկությունները արտացոլում են հենց վերոնշյալ բարեփոխումների արդյունքում արձանագրված ձեռքբերումները: Ընդ որում, Օրենքով նշված առանձնահատկությունների նախատեսումը պատահական չէ, այլ հիմնված է պետական մարմիններին վերապահված գործառույթների խորը վերլուծության արդյունքների վրա: Մասնավորապես՝ Օրենքի գործողության շրջանակից դուրս լինելու համար անհրաժեշտ է ունենալ այնպիսի առանձնահատկություններ, որոնց պայմաններում Օրենքի կարգավորումների տիրույթում գործելը դառնում է անհնարին՝ խոչընդոտելով պետական այս կամ այն մարմնի կողմից իրեն վերապահված գործառույթների պատշաճ իրականացմանը: Հետևաբար անհրաժեշտ է ներկայացնել համապատասխան վերլուծություն առ այն, թե որոնք են այն առանձնահատուկ գործառույթները, որոնք կարող են իրականացվել բացառապես առանձին պետական ծառայության պայմաններում:		Քաղծառայության հորիզոնական շրջանակի ընդլայնումը վերաբերելի չէ ՀՊ-ին, քանի որ հանրային կառավարման բնագավառում որևէ այլ մարմնում արտաքին աուդիտորներ չեն աշխատում: Իրավական մեկնաբանության կանոններից է՝ ընդհանուր և մասնավոր իրավունքի դրույթների միջև հակասության պարագայում վերջիններիս գերակայությունը: Մասնավորապես, կառավարության քաղաքականության ուղղություններից է ՊՖԿ համակարգը, որի բարեփոխումների ռազմավարության 26-րդ բաղադրիչի սահմանմամբ Կառավարությունն արձանագրել է օրենսդրական փոփոխությունների իրականացման անհրաժեշտությունը, որոնք կհանգեցնեն «ՀՊ մասին» ՀՀ օրենքի համապատասխանությանը INTOSAI ստանդարտներին՝ հաշվի առնելով ՄԱԿ-ի գլխավոր ասամբլեայի պաշտոնական հորդորը բոլոր անդամ պետություններին՝ ամբողջությամբ կիրառել INTOSAI-ի կողմից ընդունված Լիմայի (ISSAI 1) և Մեխիկոյի (ISSAI 10) հռչակագրերում տեղ գտած սկզբունքներն ու դրույթները: Միևնույն ժամանակ, որպես 26-րդ բաղադրիչի վերջնական արդյունքային ցուցանիշ Կառավարությունն ամրագրել է ՀՊ գործունեությունը ISSAI ստանդարտներին համապատասխանեցումը: Հայեցակարգի 3.3.2 -րդ ենթակետում առաջարկված մոտեցումն ուղղված է ԲՀՄ-ների կազմակերպչական անկախության՝ միջազգային ստանդարտներով սահմանված առանձնահատուկ պահանջների (INTOSAI-ի Լիմայի հռչակագրի 5-րդ բաժնի 1-ին կետի համաձայն, ԲՀՄ-ները կարող են օբյեկտիվ և արդյունավետ կերպով կատարել իրենց առաջադրանքները միայն այն դեպքում, եթե նրանք անկախ են հաշվեքննության ենթարկվող կառույցից և պաշտպանված են արտաքին ազդեցությունից: Բացի այդ, Լիմայի հռչակագիրն ամրագրում է հաշվեքննողների անկախությունը, որպես ԲՀՄ-ի անկախության կարևոր բաղադրիչ: Մասնավորապես, հռչակագրի 6-րդ բաժնի համաձայն, հաշվեքննողների վրա հաշվեքննության ենթակա կառույցները չպետք է ունենան ազդեցություն և հաշվեքննողները չպետք է կախված լինեն նման կառույցներից: Նկատենք, որ ՔԾ գրասենյակը հաշվեքննության ենթակա կառույց է: Մեխիկոյի հռչակագրի 8-րդ սկզբունքի
--	--	--

			համաձայն, գործադիրը չպետք է ունենա վերահսկողություն կամ կարողանա ուղղորդել ԲՀՄ-ի՝ մարդկային ռեսուրսներին հասանելիությունը) և ՀՀ գործող օրենսդրության միջև առկա խզվածքի հաղթահարմանը:
	Մինևույն ժամանակ հարկ է նշել, որ հաշվի առնելով Հաշվեքննիչ պալատի առանձնահատուկ կարգավիճակը՝ Օրենքով Հաշվեքննիչ պալատի համար նախատեսված են որոշ առանձնահատկություններ: Մասնավորապես՝ Օրենքի 9-րդ հոդվածի 6-րդ մասի համաձայն՝ Հաշվեքննիչ պալատում գլխավոր քարտուղարի մրցույթը կազմակերպում և անցկացնում է Հաշվեքննիչ պալատը, մինչդեռ համապատասխան մյուս մարմիններում գլխավոր քարտուղարի քաղաքացիական ծառայության թափուր պաշտոն զբաղեցնելու համար մրցույթն անցկացնում է Վարչապետի աշխատակազմի քաղաքացիական ծառայության գրասենյակը, 16-րդ հոդվածի 1-ի մասի համաձայն՝ գլխավոր քարտուղարներին պաշտոնի նշանակում և պաշտոնից ազատում է վարչապետը, բացառությամբ սույն հոդվածի 2-րդ մասով նախատեսված մի շարք մարմինների՝ այդ թվում Հաշվեքննիչ պալատի գլխավոր քարտուղարների: Օրենսդիրը Հաշվեքննիչ պալատի համար առանձնահատկություններ է սահմանել նաև քաղաքացիական ծառայության պաշտոնների անձնագրերը և վերապատրաստման ծրագիրը հաստատելու գործընթացներում (համապատասխանաբար Օրենքի 5-րդ հոդվածի 3-րդ մաս և 19-րդ հոդվածի 8-րդ մաս):	Չի ընդունվել	Նշվածները կիսալուծումներ են, որոնք չեն կարող երաշխավորել ՀՊ կազմակերպչական անկախությունը՝ ISSAI-ների տեսանկյունից:
	Ինչ վերաբերում է որակի համարժեք ստանդարտներին համապատասխանող մասնագետների ներգրավման և/կամ աշխատակազմի ներկայացուցիչների որակավորման բարձրացման ու աշխատանքային առաջընթացի ձգտելու համար որպես մոտիվացիա Հաշվեքննիչ պալատում քաղաքացիական ծառայողների վարձատրության համակարգը վերանայելու վերաբերյալ ներկայացված դիրքորոշմանը, ապա նախ հարկ է նկատել, որ «Պետական պաշտոններ և պետական ծառայության պաշտոններ զբաղեցնող անձանց վարձատրության մասին» օրենքի N 9 հավելվածով քաղաքացիական ծառայության համակարգում սահմանված են հիմնական աշխատավարձի հաշվարկման հավասար	Չի ընդունվել	Վկայակոչված օրենքում պետական բոլոր ծառայությունների համար գործակիցները հավասար չեն (այլ հավելվածներում ծառայության այլ տեսակների համար այլ գործակիցներ ևս առկա են): Օրենքի 4-րդ հոդվածում նշված սկզբունքների հետ ՀՊ հայեցակարգային առաջարկության հակասության վերաբերյալ պետք է նկատել, որ. Ա. Օրենքը մատնանշում է պետական պաշտոններ և պետական ծառայության պաշտոններ զբաղեցնող անձանց վարձատրության չափերի հիմնավորված տարբերակման ապահովումը: Այսինքն, օրենքը ոչ թե արգելում է որևէ տարբերակում, այլ թույլատրում է հիմնավորված տարբերակում: ՀՊ առաջարկին կից հիմնավորվել է

գործակիցներ պետական բոլոր ծառայությունների համար: Առաջարկվող տարբերակով աշխատավարձերի վերանայումը հակասում է վերոնշյալ օրենքի 4-րդ հոդվածով սահմանված պետական պաշտոն և պետական ծառայության պաշտոն զբաղեցնող անձանց վարձատրության հիմնական սկզբունքներից մի քանիսին. դրանք են՝ պետական պաշտոններ և պետական ծառայության պաշտոններ զբաղեցնող անձանց վարձատրության չափերի հիմնավորված տարբերակման ապահովումը, պետական ծառայության տարբեր ոլորտներում աշխատավարձերի սանդղակների համադրելիության ապահովումը, համարժեք աշխատանքի և փորձառության համար համարժեք վարձատրությունը: Ընդ որում, մինչև վերոնշյալ օրենքով սահմանված վարձատրության համակարգի ներդրումը, բարձր աշխատավարձեր առկա են եղել նաև պետական այլ մարմիններում, և աշխատավարձերի պահպանումը իրականացվել է նույն սկզբունքով: Արդյո՞ք ներկայացված առաջարկը ենթադրում է պետական բոլոր մարմիններում հիմնական աշխատավարձի հաշվարկման նոր սանդղակների ներդրում:		տարբերակման մեխանիզմը: Բ. պետական ծառայության տարբեր ոլորտներում աշխատավարձերի սանդղակների համադրելիության ապահովման սկզբունքի առնչությամբ հարկ է նկատել, որ պետական ծառայության այլ ոլորտներում արտաքին աուդիտորական ծառայություններ մատուցող աշխատակիցներ առկա չեն: Գ. համարժեք աշխատանքի և փորձառության համար համարժեք վարձատրությունը սկզբունքը հենց այն սկզբունքն է, որը ներկայումս խախտված է և որի շտկմանը ուղղված է ՀՊ առաջարկությունը: Մասնավորապես, ՀՀ-ում աուդիտորական ծառայությունների շուկան աշխատաշուկայի միասնական սեգմենտ է՝ ներառելով ինչպես հանրային, այնպես էլ մասնավոր հատվածներում աուդիտորական գործունեություն ծավալող աշխատակիցների աշխատանքի առաջարկը, պահանջարկը, հավասարակշիռ գինը (աշխատավարձը), որը ներկայումս խախտված է՝ ի վնաս հանրային հատվածի: Դ. Վերջապես, չի մեջբերված նույն Օրենքի 4-րդ հոդվածի 6-րդ սկզբունքը՝ «ծառայության ընթացքում պետական ծառայողների ավելի բարձր պաշտոններ զբաղեցնելու ձգտման խթանումը», որը նույնպես ներկայումս գործող իրավակարգավորումների պայմաններում խախտված է և որի շտկմանը միտված է ՀՊ առաջարկությունը:
Այս առումով պետք է նշել, որ պետական համակարգում մարդկային ռեսուրսների կառավարման, այդ թվում վարձատրության համակարգում բարեփոխումների ուղղություններն ամրագրվել են ՀՀ կառավարության 2022 թվականի մայիսի 13-ի «Հանրային կառավարման բարեփոխումների ռազմավարությունը, 2022-2024 թվականների ճանապարհային քարտեզը և արդյունքային շրջանակը, ռազմավարության իրականացման հսկողությունն ու համակարգումն ապահովող անձանց ցանկը հաստատելու մասին» թիվ 691-Լ որոշման 1-ին կետի 1-ին ենթակետով հաստատված հանրային կառավարման բարեփոխումների ռազմավարությամբ (այսուհետ՝ Ռազմավարություն): Ռազմավարությամբ ևս շեշտադրված է «Պետական պաշտոններ և պետական ծառայության պաշտոններ զբաղեցնող անձանց վարձատրության մասին» օրենքով	Չի ընդունվել	Վկայակոչված Ռազմավարությունն ամրագրում է նաև (36-րդ կետի 2-րդ ենթակետ), որ. «Մի շարք պաշտոնների խմբեր կստանան հատուկ կարգավիճակ, ինչը ենթադրում է հավաքագրման, աշխատանքի ընդունման և վարձատրության հատուկ պայմաններ: «Ընդ որում պարզևատրման համակարգի հիմքում դրվելու է շահադրժան (...) նպատակը» մեջբերմամբ, կարծես թե, փորձ է կատարված հասցեագրել Հայեցակարգում արձանագրված աշխատավարձի պրոբլեմը: Այնուհանդերձ, Ռազմավարությունում հանրային ծառայողների պարզևատրումը՝ որպես աշխատավարձի հավելում դիտարկելը նշված է, որպես նշանակալի պրոբլեմ, ինչը նախատեսվում է լուծել: Այսինքն, պարզևատրումների ինստիտուտը չպետք է դիտարկվի, որպես դեֆորմացված աշխատավարձի համակարգի փոխարինիչ:

սահմանված սկզբունքների պահպանումը, և սկզբունքների առկա խախտումների մասով՝ հիմնական աշխատավարձի հաշվարկման գործակիցների վերանայումները ըստ պատասխանատվության և իրավասությունների շրջանակի: Ընդ որում, աշխատավարձի համակարգի ռեֆորմի հիմքում դրված է լինելու հանրային ծառայության ֆունկցիոնալ և ինստիտուցիոնալ վերանայման հիմնարար նախապայմանի ապահովումը, ինչպես նաև կատարողականի և արդյունքի վրա հենված գնահատման համակարգի ներդրումը: Ընդ որում պարզևատրման համակարգի հիմքում դրվելու է շահադրդման (...) նպատակը: Վերոգրյալից՝ հետևում է, որ աշխատավարձերի հատվածային բարձրացումները չեն բխում Ռազմավարության և «Պետական պաշտոններ և պետական ծառայության պաշտոններ զբաղեցնող անձանց վարձատրության մասին» օրենքի սկզբունքներից:		Ելնելով ԲՀՄ-ում աշխատանքի առանձնահատկություններից, ընդունելի մոտեցում կարող է լինել որպես աշխատավարձի ուղենիշ մասնավոր հատվածում աուդիտորական ընկերությունների աշխատակիցների վարձատրության դիտարկումը: Օրինակ, «ԿԲ-ի մասին» ՀՀ օրենքով սահմանված է անհրաժեշտ որակավորում ունեցող աշխատակիցներին ՀՀ բանկային համակարգում վարձատրության միջին չափին համապատասխան աշխատավարձ վճարելու դրույթ: Վրաստանի ԲՀՄ-ի (Պետական հաշվեքննիչ գրասենյակի) մասին օրենքի համաձայն, ԲՀՄ-ի աուդիտորների աշխատավարձի մեծությունը սահմանում է ԲՀՄ-ի ղեկավարը, ով իրավասու է հաշվի առնել երկրում գործող խոշորագույն աուդիտորական ընկերություններում աշխատավարձի մակարդակը (32² հոդվ., մաս 2):
Ինչ վերաբերում է աշխատավարձի համակարգի հիմնական խնդիր ներկայացված գլխավոր մասնագետի և ստորաբաժանման ղեկավարի աշխատավարձերի տարբերությանը, ապա հարկ է նշել, որ դրա լուծումը չի ենթադրում նոր գործակիցների սահմանում, այլ այն կարող է իրականացվել բազային աշխատավարձի բարձրացման միջոցով, ինչը նախատեսված է իրականացնել 2023 թվականի հունվարի 1-ից: Այսպես՝ ներկայում գլխավոր մասնագետի պաշտոն զբաղեցնող 19 ծառայողի աշխատավարձը բարձր է համապատասխան ստորաբաժանման ղեկավարի աշխատավարձից և այդ տարբերությունը կազմում է միջինում շուրջ 16 տոկոս: Մեկ ստորաբաժանումում ղեկավարի և 3 մասնագետի աշխատավարձերի տարբերությունը կազմում է 30.1-40.5 տոկոս, երկու ստորաբաժանումում կազմում է միջինում 23.5 տոկոս, չորս ստորաբաժանումում՝ 14.75 տոկոս: Ընդ որում, գործող համակարգում ղեկավար պաշտոնների 3-րդ ենթախմբի համար սահմանված նվազագույն հիմնական աշխատավարձի և մասնագիտական պաշտոնների 1-ին ենթախմբի համար սահմանված առավելագույն հիմնական աշխատավարձի	Չի ընդունվել	Ներկայացվածը միակ հիմնական խնդիրը չէ: Հիմնական խնդիր է նաև ՀՊ կազմակերպչական անկախության ապահովումը՝ միջազգային ISSAI ստանդարտների համաձայն: Բազային աշխատավարձի բարձրացումը չի լուծում առկա խնդիրը, քանի որ դրա արդյունքում առկա տարբերությունների հնարավոր կրճատումը կամ գլխավոր մասնագետի ու ստորաբաժանման ղեկավարների վարձատրության հնարավոր հավասարեցումը հակասում է իրավասությունից և պատասխանատվությունից կախված վարձատրության չափի հիմնավոր տարբերական սկզբունքին: Այլ կերպ ասած, եթե նույնիսկ ներկայումս առկա խզվածքը փոխակերպվի հավասարությամբ, դա դեռևս չի ապահովի արդարացի վարձատրության համակարգ և շահադրդում, քանի որ ավելի մեծ պատասխանատվության դիմաց նույն աշխատավարձի ստացումը չի կարող խթանել ավելի բարձր պաշտոն զբաղեցնելու ձգտումը: Բացի այդ, բազային աշխատավարձի աճը չի անդրադառնա ներկայումս ավելի բարձր աշխատավարձ ստացող հաշվեքննողների վարձատրության վրա, ինչը ևս հակասում է Օրենքի 4-րդ հոդվածում ամրագրված՝ արդարացի վարձատրության սկզբունքին:

տարբերությունը կազմում է 13.6 տոկոս: Ստացվում է, որ վերը ներկայացված տարբերություններից խնդրահարույց է աշխատավարձերի 30.1-40.5 տոկոս տարբերությունը: Այս առումով հարկ ենք համարում նշել, որ բազային աշխատավարձը՝ 66140 դրամից 74230 դրամ բարձրացնելու դեպքում հիշյալ 19 պաշտոնների թիվը կկրճատվի 6-ով, իսկ գլխավոր մասնագետի պաշտոնը զբաղեցնող անձանց և համապատասխան ստորաբաժանման ղեկավարների աշխատավարձերի տարբերությունը միջինում կկազմի շուրջ 9 տոկոս՝ 16-ի փոխարեն: Գլխավոր մասնագետի և ստորաբաժանման ղեկավարի աշխատավարձերի տարբերությունը զգալիորեն կկրճատվի բազային աշխատավարձը 66140 դրամից 83200 դրամ սահմանելու դեպքում: Այս պարագայում գլխավոր մասնագետի պաշտոնը զբաղեցնող ընդամենը 5 անձի համար (ներկայիս 19-ի փոխարեն) սահմանված աշխատավարձն ավելի բարձր կամ հավասար կլինի համապատասխան ստորաբաժանման ղեկավարի աշխատավարձից, և այդ տարբերությունը միջինում կկազմի շուրջ 5 տոկոս՝ ներկայիս 16-ի փոխարեն: Ներկայացված թվային վերլուծության համար հիմք է հանդիսացել պետական պաշտոններ և պետական ծառայության պաշտոններ զբաղեցնող անձանց բազային աշխատավարձի և վարձատրության համակարգի վերաբերյալ 2021 թվականի զեկույցի մշակման շրջանակներում պետական մարմիններից, այդ թվում՝ Հաշվեքննիչ պալատից հավաքագրված տեղեկատվությունը՝ Կառավարության 2014 թվականի դեկտեմբերի 18-ի N 1420-Ն որոշմամբ հաստատված կարգին համապատասխան:		Նշենք նաև, որ առավել նպատակահարմար է դեպքերի թիվը ներկայացնել նաև հարաբերական ցուցանիշներով՝ հաշվի առնելով ՀՊ հաշվեքննողների համեմատաբար ոչ մեծ թիվը (շուրջ մեկ հարյուրյակ):
--	--	---

ՀՀ կենտրոնական բանկ			26.08.22թ. ներկայացման ամսաթիվը
Հ/Հ	Առաջարկության/ դիտողության հակիրճ բովանդակություն	Առաջարկությունն /դիտողությունն ընդունելու, չընդունելու	Հիմնավորում՝ չընդունելու կամ մասնակի ընդունելու վերաբերյալ

		կամ մասնակի ընդունելու վերաբերյալ նշում	
1	Ա. Հայեցակարգի 3.2.5 կետով առաջարկվում է ընդլայնել հաշվեքննության շրջանակը՝ նախատեսելով Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկում հաշվեքննություն իրականացնելու լիազորություն: Նախ՝ Հայեցակարգում բացակայում է նման առաջարկության որևէ հիմնավորում, կլինի այն իրավական կամ բովանդակային: Մինչույն ժամանակ, ՀՀ Սահմանադրության 198-րդ հոդվածի համաձայն՝ «Հաշվեքննիչ պալատը հանրային ֆինանսների և սեփականության ոլորտում հաշվեքննություն է իրականացնում <i>պետական բյուջեի և համայնքային բյուջեների միջոցների, սրացած փոխառությունների ու վարկերի, պետական և համայնքային սեփականության օգտագործման օրինականության և արդյունավետության նկատմամբ</i>»: Կենտրոնական բանկը պետական կամ համայնքային բյուջեի միջոց, փոխառություն կամ վարկ չի ստանում, պետական կամ համայնքային սեփականություն չի օգտագործում: Հետևաբար, Կենտրոնական բանկում Հաշվեքննիչ պալատի կողմից հաշվեքննության իրականացումը հակասում է Սահմանադրությամբ Հաշվեքննիչ պալատին վերապահված մանդատին: Այն փաստարկը, թե Կենտրոնական բանկն իրավաբանական անձ է, հետևաբար Սահմանադրության վերը նշված հոդվածի 1-ին մասի երկրորդ նախադասությունը թույլ է տալիս օրենքով սահմանել դրա ստուգման ընթացակարգը, ևս անհիմն է: «Հաշվեքննիչ պալատի մասին» ՀՀ Օրենքի 4-րդ հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ կետում հստակ նախատեսված է, որ ստուգումն իրականացվում է հաշվեքննության շրջանակներում և այս սկզբունքը միանշանակ լավագույն միջազգային ունիվերսալ ստանդարտ է: Այսինքն, եթե Սահմանադրությունն արգելում է Պալատին հաշվեքննել Կենտրոնական բանկը, ապա արգելում է նաև ստուգել վերջինիս:	Մասնակիորեն ընդունվել է	Հիմնավորումները լրամշակվել են՝ ավելացնելով նաև ստուգման հնարավորությունը ԿԲ-ում: Հիմնավորումը ներկայացված է Հայեցակարգի 2.2.3 կետում, ըստ Լիմայի հոչակագրի 18-րդ բաժնի 3-րդ կետի. «Հանրային ֆինանսներին առնչվող բոլոր գործառնությունները ենթակա են հաշվեքննության՝ անկախ պետական և/կամ համայնքային բյուջեներում դրանց արտացոլված լինելու հանգամանքից կամ պետական և/կամ համայնքային բյուջեների վրա ազդեցություն ունենալու եղանակից»: Մինչդեռ, «ՀՊ մասին» օրենքի 5-րդ հոդվածի 1-ին մասում նախատեսված է՝ «Հաշվեքննիչ պալատը հաշվեքննություն չի իրականացնում պետական և համայնքային բյուջեների միջոցներից չֆինանսավորվող պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմիններում և հիմնարկներում»՝ այդպիսով ոչ բացահայտ կերպով արգելելով ԿԲ-ում հաշվեքննությունը, ինչը չի համապատասխանում միջազգային լավագույն ստանդարտին, ինչպես նաև հանդիսանում է սահմանադրի կողմից ՀՊ-ին վերապահված մանդատի անհարկի սահմանափակում օրենսդրական մակարդակում: ՀՀ Սահմանադրության 198-րդ հոդվածից ԿԲ-ի կարծիքում մեջբերմանը հաջորդել է ԿԲ-ի մեկնաբանությունը, որը չի համապատասխանում մեջբերված դրույթին, ինչպես նաև սահմանադրի նպատակին: Մասնավորապես, սահմանադիրը նշել է, որ ՀՊ-ն «հանրային ֆինանսների և սեփականության ոլորտում հաշվեքննություն է իրականացնում պետական բյուջեի... միջոցների նկատմամբ» այլ ոչ թե հաշվեքննության օբյեկտի՝ «պետական բյուջեից ստացված միջոցների» նկատմամբ: Այս համատեքստում նկատենք, որ ԿԲ-ի ֆինանսական արդյունքներն ուղղակիորեն թղթակցում են պետական բյուջեի հետ: «ԿԲ-ի մասին» օրենքի 12-րդ հոդվածի 3-րդ մասի համաձայն. «Նշված մասհանումները կատարելուց հետո ֆինանսական տարվա արդյունքում ստացված շահույթի մնացորդը փոխանցվում է պետական բյուջե»: Այսպիսով, ԿԲ-ի շահույթը, ՀՀ օրենսդրության համաձայն՝ պետական բյուջեի

Կենտրոնական բանկի անկախության պահպանման տեսանկյունից կարևոր է նշել, որ 2019 թվականին Արժույթի Միջազգային Հիմնադրամի (ԱՄՀ) կողմից իրականացված հսկողական միջոցառումների գնահատման հանձնառության (Safeguard assessment mission) շրջանակներում Հիմնադրամի առաջարկներից է եղել բարելավել օրենսդրական կարգավորումները ի օգուտ Կենտրոնական բանկի ինստիտուցիոնալ անկախության՝ բացառելով երրորդ կողմի ազդեցությունը և ուղղորդումը Կենտրոնական բանկի վրա: Այս համատեքստում երրորդ կողմին (Հաշվեքննիչ պալատին) Կենտրոնական բանկում հաշվեքննություն իրականացնելու լիազորումը կարող է Հիմնադրամի կողմից դիտարկվել Կենտրոնական բանկի անկախության պահպանման հարցում «հետ քայլ», ինչն էլ իր հերթին կհանգեցնի հեղինակային ռիսկերի՝ արդեն ազգային մակարդակում: Մյուս կողմից՝ Կենտրոնական բանկի խորհուրդը, արտաքին և ներքին աուդիտները ապահովում են Բանկի գործունեության պատշաճ իրականացում՝ 3 տարբեր մակարդակներում և ուղղություններով: Համաձայն ՀՀ Սահմանադրության և «Կենտրոնական բանկի մասին» ՀՀ օրենքի Կենտրոնական բանկի խորհուրդը ընտրվում է ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից, անկախ է գործադիր մարմնից, չունի գործադիր ֆունկցիաներ և իրականացնում է վերահսկողական գործառույթներ: ԱՄՀ արդեն նշված հաշվետվությունում խորհուրդ է տալիս ուժեղացնել Կենտրոնական բանկի խորհրդի վերահսկողական գործառույթը և հաշվի առնելով, որ Խորհրդի անդամները ընտրված են Ազգային ժողովի կողմից, այս առաջարկի իրագործումը կապահովի Կենտրոնական բանկի գործունեության նկատմամբ անկախ հսկողությունը: Կենտրոնական բանկի ներքին աուդիտն օժանդակում է Բանկի Խորհրդին իր վերահսկողական գործառույթը իրականացնելիս: Համաձայն «Կենտրոնական բանկի մասին» ՀՀ օրենքի՝ ներքին աուդիտը Կենտրոնական բանկի խորհրդին, Կենտրոնական բանկի նախագահին և աուդիտի կոմիտեին Կենտրոնական բանկի ներքին հսկողության, ռիսկերի կառավարման և կորպորատիվ կառավարման արդյունավետության վերաբերյալ անկախ և անաչառ գնահատական տվող գործառույթ է:		միջոց է, իսկ պետական բյուջեի միջոցները պատկանում են հանրային ֆինանսների բնագավառին՝ լիովին տեղավորվելով ՀՊ սահմանադրական մանդատի շրջանակներում: Նկատենք, որ պետբյուջե փոխանցվող շահույթի մեծությունն ուղղակիորեն կախված է ԿԲ-ի եկամուտների և ծախսերի արժանահավատությունից, կամ այլ կերպ ասած՝ ԿԲ-ի եկամուտների և ծախսերի ենթադրյալ խեղաթյուրման դեպքում խեղաթյուրված կլինի նաև պետբյուջե փոխանցվելիք շահույթի մեծությունը (անգամ եթե շահույթը զրոյական է, դա դեռևս չի կանխում հաշվեքննության անհրաժեշտությունը): Նույն կերպ, փոխառությունների կամ վարկերի դեպքում, ԿԲ-ի մեկնաբանությունը հայեցողական է և չի արտացոլում սահմանադրի նպատակը: Սահմանադրության համաձայն, խոսքը ոչ թե պետական բյուջեից ԿԲ-ի ստացված վարկերի և փոխառությունների մասին է, այլ՝ առհասարակ հանրային ֆինանսների բնագավառում ԿԲ-ի ստացած վարկերի ու փոխառությունների մասին: Մասնավորապես, խոսքը ՀՀ պետական պարտքի բաղկացուցիչ («Պետական պարտքի մասին» ՀՀ օրենքի համաձայն) ԿԲ-ի կողմից ստանձնված պարտքային պարտավորությունների մասին է: Այս պահին ՀՀ պետական պարտքի կառուցվածքում ԿԲ պարտքը կազմում է մոտ կես մլրդ դոլար՝ լիովին գտնվելով ՀՊ սահմանադրական մանդատի շրջանակում: Հայեցակարգի 3.2.4.-րդ ենթակետը լրացվել է ՀՀ կենտրոնական բանկում ՀՊ-ի կողմից ստուգման իրականացման հնարավորությամբ՝ հաշվի առնելով Կենտրոնական բանկի առանձնահատուկ կազմակերպակառուցվածքային ձևը: Մասնավորապես, «ԿԲ-ի մասին» օրենքի 1-ին հոդվածի 1-ին մասի համաձայն, ԿԲ-ն պետական գործառույթներով օժտված իրավաբանական անձ է, որի միակ հիմնադիրը Հայաստանի Հանրապետությունն է: Միևնույն ժամանակ, ՀՀ Սահմանադրության 198-րդ հոդվածի 1-ին կետի համաձայն, Հաշվեքննիչ պալատն իրավաբանական անձանց մոտ ստուգումներ կատարելու իրավունք ունի միայն օրենքով սահմանված դեպքերում: Այսպիսով, «ՀՊ-ի մասին» օրենքով ԿԲ-ում ստուգում կատարելու դեպք նախատեսվելու պարագայում, այդ գործառույթի իրականացումն իրավական
--	--	---

Կենտրոնական բանկի ներքին աուդիտը պլանավորում և իրականացնում է իր գործառույթները հիմնվելով ռիսկերի վրա: Ի լրումն, համաձայն «Կենտրոնական բանկի մասին» ՀՀ օրենքի՝ Կենտրոնական բանկի ֆինանսական հաշվետվությունները յուրաքանչյուր տարի ենթարկվում են արտաքին աուդիտի՝ մասնագիտացված, այդ թվում՝ աուդիտորական ընկերությունների վարկանշմամբ զբաղվող միջազգային ճանաչում ունեցող ինտերնետային կայքերում գրանցված կամ վարկանշված, համընդհանուր միջազգային ճանաչում ունեցող 10 խոշորագույն (թիվ թեն) անկախ աուդիտորական կազմակերպությունների կողմից աուդիտի միջազգային ստանդարտներին համապատասխան: Սույն հոդվածում նշված աուդիտի իրականացումից բացի, այլ անձանց և մարմինների կողմից Կենտրոնական բանկի գործունեության վերաբերյալ աուդիտ (հաշվեքննություն) չի իրականացվում: Արտաքին աուդիտորական կազմակերպությունն ընտրվում է Կենտրոնական բանկի խորհրդի կողմից մինչև երեք տարի ժամկետով, ինչն էլ ապահովում է արտաքին աուդիտորի ընտրության անկախությունը Կենտրոնական բանկի գործադիր մարմնից: Հավելենք նաև, որ ԱՄՀ-ի վերլուծությունների համաձայն, Կենտրոնական բանկերի կամ ֆինանսական ծառայությունների ոլորտը կարգավորող և վերահսկող մարմինների դեպքում երկրների հիմնականում մասում² արտաքին աուդիտ իրականացվում է ոչ թե Պալատի, այլ անկախ արտաքին աուդիտորի կողմից, ինչն էլ գնահատվում է որպես կենտրոնական բանկերի անկախության և հանրային իշխանության միջամտության բացառման երաշխիքներից մեկը: Հայեցակարգում, որպես առաջարկության հիմնավորում, հիշատակվել են միջազգային ստանդարտները (INTOSAI հիմնարար սկզբունքներ, Լիմայի և Մեխիկոյի Դեկլարացիաներ), որոշ երկրների փորձը, ինչպես նաև ՀՀ հաշվեքննիչ պալատի 2020-2023 թվականների ռազմավարական զարգացման ծրագրի իրականացման		տեսանկյունից ամբողջությամբ հիմնավորելի է: Նախագծային լուծումները կարող են նախատեսել ԿԲ-ում ստուգման հնարավորություն՝ առանց այն փոխկապակցելու որևէ հաշվեքննության շրջանակներում իրականացման պարտադիր պահանջի հետ կամ դա կարող է տեղի ունենալ ՖՆ-ում պետական բյուջեի կատարման հաշվեքննության շրջանակներում: Այսպիսով, ԿԲ-ի արձագանքում նշված այն փաստարկը, թե «ԿԲ իրավաբանական անձ է, հետևաբար Սահմանադրության վերը նշված հոդվածի 1-ին մասի երկրորդ նախադասությունը թույլ է տալիս օրենքով սահմանել դրա ստուգման ընթացակարգը, ևս անհիմն է» անհիմն է: Նախ ստուգումը ընթացակարգ չէ, այլ՝ ՀԴ-ի 2 գործառույթներից մեկը (հաշվեքննություն և ստուգում): Հաշվեքննության և ստուգման ընթացակարգերն իրենց հերթին սահմանվում են Օրենքում: Սահմանադիրը իրավաբանական անձանց ստուգման կարգը պատվիրակել է օրենսդրին: Ուստի, ՀԴ սահմանադրական մանդատի շրջանակներում ստուգման գործառույթի մասով լիարժեքորեն տեղավորվում է ԿԲ-ն՝ օրենսդրի կողմից նման կարգավորում ՀԴ մասին օրենքում նախատեսելու դեպքում: ԿԲ-ի այն թեզը, թե «ստուգումն իրականացվում է հաշվեքննության շրջանակներում և այս սկզբունքը միանշանակ լավագույն միջազգային ունիվերսալ ստանդարտ է», չի հիմնավորվել միջազգային ստանդարտից որևէ մեջբերմամբ: Ավելին, նման ստանդարտ մեզ հայտնի չէ: «Այսինքն, եթե Սահմանադրությունն արգելում է Պալատին հաշվեքննել Կենտրոնական բանկը, ապա արգելում է նաև ստուգել վերջինիս» թեզի վերաբերյալ, ինչպես վերը նշեցինք, նախ Սահմանադրությունը չի արգելում պալատին հաշվեքննել ԿԲ-ին, իսկ «եթե, ապա» պնդումը Սահմանադրությամբ կատարված չէ: Նախատեսված են երկու տարբեր գործառույթներ, որոնցից ստուգման պարամետրերի որոշակիացումը լիովին պատվիրակված է օրենսդրին: ՀԴ-ի հայեցակարգային առաջարկությունն էլ հենց միտված է այդ հնարավորության սահմանմանը:
---	--	---

² Արժույթի միջազգային հիմնադրամի կողմից ուսումնասիրված 170 իրավահամակարգերի 70%-ում Կենտրոնական բանկերի կամ վերահսկող մարմինների հաշվեքննությունն իրականացնում է անկախ արտաքին աուդիտի կողմից, որոնցից 9%-ում միջազգային աուդիտի կողմից:

շրջանակներում Եվրոպական միության և Տնտեսական համագործակցության և զարգացման կազմակերպության (ԵՄ/ՏՀՀ) համատեղ ՍԻԳՄԱ ծրագրի աջակցությամբ մշակված «Հաշվեքննիչ պալատի մասին» ՀՀ օրենքի (ինչպես նաև ՀՀ Սահմանադրության մեջ ՀՀ հաշվեքննիչ պալատին առնչվող հոդվածների) բարելավումների վերաբերյալ առաջարկությունների փաթեթը: Սակայն միջազգային ստանդարտների (INTOSAI հիմնարար սկզբունքներ, Լիմայի և Մեխիկոյի Դեկլարացիաներ), ինչպես նաև մի շարք հեղինակավոր կազմակերպությունների (օրինակ ԱՄՀ -ի (IMF)) վերլուծությունների համաձայն, չկա միջազգային ստանդարտ առ այն, որ Պալատները պետք է հաշվեքննեն կենտրոնական բանկերին: ՍԻԳՄԱ ծրագրի աջակցությամբ մշակված «Հաշվեքննիչ պալատի մասին» ՀՀ օրենքի (ինչպես նաև ՀՀ Սահմանադրության մեջ ՀՀ հաշվեքննիչ պալատին առնչվող հոդվածների) բարելավումների վերաբերյալ առաջարկությունների փաթեթում տեղ գտած փաստարկները ևս հիմնավորումներ չունեն, ու հիմնված են բացառապես փորձագետի անձնական, սուբյեկտիվ, որևէ գիտական, իրավական կամ գործնական հիմքից զուրկ դատողությունների վրա: Հարկ ենք համարում նշել, որ այս փաստաթուղթը դեռևս անցյալ տարի քննարկվել է նաև Ազգային ժողովի պատգամավորների, Պալատի, այլ պետական մարմինների միջև, և մի շարք աշխատանքային քննարկումները վերահաստատել են Կենտրոնական բանկի վերը թվարկված փաստարկների հիմնավոր լինելը: Ընդ որում, մեր բոլոր փորձերը ՍԻԳՄԱ ծրագրի՝ առաջարկությունը ներկայացրած փորձագետի հետ անձամբ քննարկում իրականացնելու առումով, ևս ապարդյուն են եղել: Աշխատանքային քննարկումների ընթացքում հնչել է նաև փաստարկն առ այն, որ Կենտրոնական բանկին չհաշվեքննելու արդյունքում Պալատի վարկանիշը ցածր է գնահատվել: Սակայն, չնայած մեր խնդրանքին, հնարավորություն չենք ունեցել ծանոթանալու այս պնդումը հիմնավորող որևէ փաստաթղթի կամ վերլուծության հետ: Ընդ		հնչ վերաբերում է ԱՄՀ-ի առաջարկությանը «բացառելու երրորդ կողմի ազդեցությունը և ուղղորդումը Կենտրոնական բանկի վրա», ապա այն չի կարող վերաբերելի լինել արտաքին աուդիտի (հաշվեքննության) գործառույթին: Նույն տրամաբանությամբ, ներկայումս մասնավոր հատվածի արտաքին աուդիտորի կողմից ամենամյա արտաքին աուդիտ անցնելն էլ պետք է դիտվի, որպես ԿԲ անկախության խոչընդոտում: Նկատենք, որ ՀՊ-ն հաշվեքննության արդյունքում կարող է ներկայացնել առաջարկություններ, որոնց կատարումը կամ չկատարումը հաշվեքննվողի հայեցողության դաշտում է: ՀՊ-ն չունի սանկցիաներ կիրառելու գործիքակազմ՝ աուդիտի արդյունքում իր ներկայացրած առաջարկությունների չկատարման դեպքում: Ուստի, ազդեցություն գործելու կամ ուղղորդելու հնարավորություն ՀՊ-ն չունի: ՀՊ-ն և ԿԲ-ն ունեն սահմանադրական համարժեք անկախ կարգավիճակ, ուստի անկախ հաշվեքննող ինստիտուտի կողմից մեկ այլ անկախ ինստիտուտի անկախությանը միջամտություն հնարավոր չէ: Այս հարցում, ըստ անհրաժեշտության, ՀՊ-ն կարող է մասնակցել ԱՄՀ-ի գնահատումների առաքելությունների հետ հանդիպումներին և ներկայացնել իր տեսակետը՝ հիմնավորելով ԿԲ անկախությանը ՀՊ-ի միջամտության անհնարինությունը ԿԲ-ին հաշվեքննելու պարագայում: Ինչ վերաբերում է ԿԲ խորհրդի վերահսկողական դերին և ԿԲ ներքին աուդիտին, ապա նշված ինստիտուցիոնալ կառուցակարգերը չեն կարող փոխարինել արտաքին աուդիտի գործառույթին: Ավելին, հենց վերոնշյալները կարող են հանդիսանալ, որպես արտաքին պետական հաշվեքննության առարկա՝ ներքին հսկողության համակարգի արդյունավետության գնահատման համատեքստում: Իհարկե, ԿԲ-ն անցնում է ամենամյա արտաքին աուդիտ, որը դիտարկում է ԿԲ-ի ֆինանսական հաշվետվությունների արժանահավատությունը: Սակայն, հարկ է նկատել, որ այդ աուդիտն իրականացվում է ԿԲ-ի պատվիրատվությամբ, այդ աուդիտի արդյունքում արձանագրված թերությունները «Ղեկավարությանը նամակ» փաստաթղթով (տվյալ տարում առկայության դեպքում) հայտնի են դառնում միայն ԿԲ-ին և ոչ՝ ԱԺ-ին ու հանրությանը:
--	--	--

որում, այստեղ կարևոր է նաև հասկանալ, արդյոք վերը հիշատակված 70 տոկոս երկրներում, որտեղ կենտրոնական բանկերի հաշվեքննությունն իրականացնում է անկախ արտաքին աուդիտը, Պալատների վարկանիշերը ևս ցածր են գնահատվել: Ինչ վերաբերում է որպես առաջարկի հիմնավորում բերված որոշ սահմանափակ թվով երկրների փորձին, ապա դրանք Հայաստանի համար կիրառելի չեն, քանի որ՝ • Որևէ երկրի փորձի վրա հղում անելիս, պետք է նախ և առաջ հավաստիանալ, որ այդ երկրի հանրային իշխանության համակարգը, Պալատի և Կենտրոնական բանկի մանդատները, ձևավորման սկզբունքները, համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության նույն կարգավորումներին: Հակառակ դեպքում, ինչպես օրինակ, Մեծ Բրիտանիայի դեպքը, որտեղ Անգլիայի բանկի խորհուրդը նշանակվում է կառավարության կողմից, կամ այն երկրների դեպքերը, որտեղ խորհրդի անդամներին առաջադրում են կառավարությունները, կամ նշանակում են գործադիր իշխանության այլ թևերը, Հայաստանի համար ակնհայտորեն կիրառելի չեն, • Նույնիսկ եթե նախորդ կետը հաշվի չառնենք, ապա այդ երկրներում, Պալատները հաշվեքննում են կենտրոնական բանկերի գործունեությունը պետական բյուջեի հետ գործարքների, հանրային ակտիվների օգտագործման մասով, որը մեր դեպքում ևս կիրառելի չէ, քանի որ ՀՀ կենտրոնական բանկն այդպիսի գործունեություն օրենքով իրավասու չէ իրականացնել: Ի լրումն վերոգրյալի կարևոր ենք համարում նաև հետևյալ փաստարկները, մասնավորապես այն, որ՝ - ՀՀ կենտրոնական բանկը համապատասխանում է իր գործունեության թափանցիկության, հանրությանն ու Ազգային ժողովին հաշվետվողականության, այդ հաշվետվությունների հրապարակայնության լավագույն միջազգային ստանդարտին: Այսինքն, Ազգային		Բացի ֆինանսական աուդիտի տեսանկյունից, առկա է նաև արդյունավետության ռիսկ: ԿԲ-ի արտաքին աուդիտորները կատարողականի աուդիտ չեն իրականացնում: Այդպիսով, ենթադրյալ ռիսկը, որ տնտեսման և ծախսային արդյունավետության սկզբունքների չպահպանման հետևանքով ԿԲ-ի ծախսերը կարող են գերազանցատված լինել՝ շահույթի մեծությունը նվազեցնելու և պետբյուջե փոխանցվելիք գումարը նվազեցնելու կամ զրոյական չափի հասցնելու իմաստով, մնում է անկառավարելի գործող կառուցակարգերի պայմաններում: ԿԲ-ն, հղում կատարելով ԱՄՀ-ի աշխատանքային փաստաթղթին³, կատարում է սխալ պնդում, թե «Կենտրոնական բանկերի կամ ֆինանսական ծառայությունների ոլորտը կարգավորող և վերահսկող մարմինների դեպքում երկրների հիմնականում մասում արտաքին աուդիտ իրականացվում է ոչ թե Պալատի, այլ անկախ արտաքին աուդիտորի կողմից»: Նախ, այդ աշխատանքային փաստաթղթի համաձայն, 170 երկրների 26%-ում ԿԲ-ները հաշվեքննվել են ԲՀՄ-ների կողմից: Սակայն այդ վիճակագրությունը վերաբերելի չէ քննարկվող հայեցակարգային առաջարկության համատեքստում: Անդրադառնալով, ԱՄՀ-ի աշխատանքային փաստաթղթում կիրառված մեթոդաբանությանը, որի հետևանքով ստացվել են հիշյալ արդյունքները: Աշխատանքային փաստաթղթի հեղինակները, ԿԲ-ների արտաքին աուդիտի ենթարկվելու հարցն ուսումնասիրելիս օգտագործել են երկու աղբյուր՝ ԿԲ-ների մասին ազգային օրենքները, ինչպես նաև ԿԲ-ների կայք-էջերը և դրանցում հրապարակված աուդիտորական կարծիքները: Ակնհայտորեն, ԲՀՄ-ների մանդատի մասին լիարժեք դատողություն հնարավոր չէ կատարել նշված աղբյուրների հիման վրա: Վերջինս հնարավոր կլինե՞ր միայն ԲՀՄ-ների մասին օրենքների և ԲՀՄ-ների կայքերում հրապարակված աուդիտորական հաշվետվությունների ուսումնասիրման հիման վրա, ինչը ԱՄՀ-ի աշխատանքային փաստաթղթի հեղինակները չեն իրականացրել: Ավելին, նշված հետազոտությունում կիրառված մեթոդաբանությունը ցույց է տալիս, որ վիճակագրությունը գեներացվել է նաև ԿԲ-ների կայք-էջերում հրապարակված ԿԲ-ների ֆինանսական հաշվետվություններին կից ներկայացվող
---	--	---

³ <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2018/09/11/External-Audit-Arrangements-at-Central-Banks-46210>:

ժողովին և ընդհանրապես հանրությանը, հասանելի են Կենտրոնական բանկի վերաբերյալ բոլոր անհրաժեշտ տեղեկությունները: Ընդ որում, ինչպես նշվեց, Կենտրոնական բանկի արտաքին աուդիտն իրականացվում է աուդիտի միջազգային ստանդարտների հիման վրա: Եվ արտաքին աուդիտի եզրակացությունը պարունակում է այն ամբողջ տեղեկատվությունը, որը ողջամտորեն անհրաժեշտ է, այդ թվում նաև Կենտրոնական բանկի արդյունավետությունը գնահատելու համար: - Օրինակ՝ Կենտրոնական բանկի համապատասխանության և արդյունավետության ստուգումը կամ հաշվեքննությունը, ոչ միայն գործնականում նշանակում է միջամտություն Ազգային ժողովի կողմից նշանակված Կենտրոնական բանկի խորհրդի և ընդհանրապես Կենտրոնական բանկի անկախությանը, այլ նաև անխուսափելիորեն հանգեցնելու է նրան, որ Կենտրոնական բանկը՝ Պալատի հաշվեքննությանը կամ ստուգմանը բավարարելու համար՝ պետական բյուջե փոխանցվելիք շահույթի մեծությունը գերադասելու է իր սահմանադրական մանդատից ու նպատակներից: - Ավելին IMF-ի Safeguards assessment-ի զեկույցում որպես Կենտրոնական բանկի անկախության մակարդակի նվազեցում նշվում է նույնիսկ Ազգային ժողովի կողմից Կենտրոնական բանկի կապիտալ ու վարչական ծախսերի հաստատումը, և Կենտրոնական բանկն արդեն քննարկում է այդ խնդրի լուծման օրենսդրական փոփոխությունների նախագծի շուրջ: Հետևաբար, Հայեցակարգի առաջարկը ոչ միայն առերևույթ հակասահմանադրական է, այլ նաև ակնհայտորեն չի բխում լավագույն միջազգային ստանդարտից և հստակ բացասական ազդեցություն կունենա Կենտրոնական բանկի անկախության վրա՝ վտանգելով Կենտրոնական Բանկի կողմից իր սահմանադրական մանդատի պատշաճ իրականացմանը:		աուդիտորական կարծիքները ստորագրող սուբյեկտի հիման վրա: Մինչդեռ, ԲՀՄ-ները չեն իրականացնում միայն ֆինանսական աուդիտ, այլև՝ կատարողականի և համապատասխանության, որոնց գծով աուդիտորական հաշվետվությունները չեն հրապարակվում ԿԲ կայքերում, ֆինանսական հաշվետվություններին կից: Հավելենք նաև, որ ԲՀՄ-ների մանդատի մասին հնարավոր չէ պատկերացում կազմել տվյալ տարում հրապարակված աուդիտորական հաշվետվությունների հիման վրա: Հաշվեքննություններն իրականացվում են ռիսկերի վրա հիմնված մեթոդական մոտեցմամբ, ինչը կարող է նշանակել ԲՀՄ-ի մանդատի շրջանակներում գտնվող հարյուրավոր հաշվեքննության օբյեկտների մեծամասնության՝ տվյալ տարվա ընթացքում չհաշվեքննում: ԿԲ-ի պնդումը, որ «չկա միջազգային ստանդարտ առ այն, որ Պալատները պետք է հաշվեքննեն կենտրոնական բանկերին» ընդունելի չէ: Նախ, որևէ միջազգային ստանդարտում հակառակ պնդումն էլ առկա չէ, որ ԲՀՄ-ները չպետք է հաշվեքննեն ԿԲ-ներին: Ավելին, աշխարհի տասնյակ, այդ թվում՝ զարգացման բարձր մակարդակ ունեցող երկրներում դա բնականոն պրակտիկա է: Մյուս կողմից, ինչպես նշված է հայեցակարգում, «NTOSAI-P-1-Լիմայի հոչակագիր» ստանդարտում հստակ արձանագրված է, որ «Հանրային ֆինանսներին առնչվող բոլոր գործառնությունները ենթակա են հաշվեքննության՝ <i>անկախ</i> պետական և/կամ համայնքային բյուջեներում դրանց արտացոլված լինելու հանգամանքից կամ պետական և/կամ համայնքային բյուջեների վրա ազդեցություն ունենալու եղանակից»: ՍԻԳՄԱ ծրագրի առաջարկությունների մասով ԿԲ դիտարկումները ընդունելի չեն, քանի որ դրանք ոչ թե մասնավոր փորձագետի առաջարկություններ են, այլ ՏՀԶԿ և ԵՄ կողմից համատեղ ձևավորված ՍԻԳՄԱ ծրագրի պաշտոնական առաջարկությունները, որոնք բոլորը հիմնավորված են ՍԻԳՄԱ-ի զեկույցում: ՀՊ-ի վարկանիշի վրա, ձևավորված INTOSAI IDI SAI PMF գնահատման արդյունքում, ՀՊ մանդատի գնահատականը նվազում է ԿԲ-ի չհաշվեքննման հետևանքով: PMF գնահատման զեկույցը հրապարակային փաստաթուղթ չէ և չի կարող տարածվել:
--	--	--

		Այնուհանդերձ, դրա մեթոդաբանությունը հասանելի է առցանց և դրան ծանոթանալով և օբյեկտիվ մոտեցման պարագայում կարելի է հանգել նույն արդյունքին: Երկրների թիվը, որտեղ ԲՀՄ-ն հաշվեքննում է ԿԲ-ին ամենևին սահմանափակ չէ և ներառում է, օրինակ՝ ԱՄՆ-ն, Մեծ Բրիտանիան, Գերմանիան, Կենտրոնական և արևելյան Եվրոպայի երկրների մեծամասնությունը (օրինակ՝ Բուլղարիա, Ռումինիա, Հունգարիա, Սերբիա, Լիտվա, Չեխիա), ԵԱՏՄ-անդամ գրեթե բոլոր երկրները, հարևան Վրաստանը և այլն: Ինչպես վերը նշվեց, մեջբերվող «70 տոկոս»-ը չի կարող հանդիսանալ, որպես ԲՀՄ-ի մանդատին վերաբերելի ցուցանիշ: ԿԲ-ի առաջարկությունը՝ «Որևէ երկրի փորձի վրա հղում անելիս, պետք է նախ և առաջ հավաստիանալ, որ այդ երկրի հանրային իշխանության համակարգը, Պալատի և Կենտրոնական բանկի մանդատները, ձևավորման սկզբունքները, համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության նույն կարգավորումներին» նշանակում է առհասարակ բացառել միջազգային փորձի կիրառությունը ազգային օրենսդրության բարելավման հարցերում, քանի որ դժվար է պատկերացնել նշված բոլոր ոլորտներում աշխարհի որևէ այլ երկրի կարգավորումների նույնը լինելը ՀՀ կարգավորումների հետ: ՄԲ օրինակի վերաբերյալ ԿԲ-ն որևէ բովանդակային հակափաստարկ չի ներկայացրել, այլ, շեշտադրելով ԲՀՄ մանդատի տեսանկյունից երկրորդական հարցեր, փորձ է կատարել հիմնավորել ՄԲ օրինակի ոչ կիրառելիությունը: Մինչդեռ, ՄԲ ԲՀՄ-ի (National Audit Office) կայքում հրապարակված ԿԲ-ի կատարողականի աուդիտի հաշվետվություններից ակնհայտ է դառնում, որ ՄԲ ԲՀՄ-ն հաշվեքննել է Անգլիայի բանկի գործունեության համապատասխանությունը տնտեսման, ծախսային և նպատակային արդյունավետության սկզբունքներին, իսկ աուդիտի արդյունքները ողջունվել են Անգլիայի բանկի կողմից: Այս համատեքստում որևէ նշանակություն չունի, որ Անգլիայի բանկի խորհուրդը Կառավարության կողմից է նշանակվում: Ավելին, հարկ է նկատել, որ ՄԲ կառավարման համակարգն ունի մեկ այլ առանձնահատկություն ևս, այն է՝ ՄԲ կառավարության անդամները միաժամանակ նաև օրենսդրի անդամներ են:
--	--	---

		ԿԲ-ի այն նկատառման առնչությամբ, որ «այդ երկրներում, Պալատները հաշվեքննում են կենտրոնական բանկերի գործունեությունը պետական բյուջեի հետ գործարքների, հանրային ակտիվների օգտագործման մասով, որը մեր դեպքում ևս կիրառելի չէ, քանի որ ՀՀ կենտրոնական բանկն այդպիսի գործունեություն օրենքով իրավասու չէ իրականացնել» ընդունելի չէ, քանի որ նախ, միջազգային փորձում ԲՀՄ-ները հաշվեքննում են ոչ միայն ԿԲ-ի ներկայացրած հաշվեքննության առարկաները, այլև՝ օրինակ ֆինանսական համակարգի կարգավորման գործառույթի արդյունավետությունը (ԱՄՆ GAO): ՀՀ ԿԲ-ի՝ պետբյուջեի հետ գործարքներ իրականացնել իրավասու չլինելու վերաբերյալ փաստարկը իրականության հետ կապ չունի: ԿԲ-ի «Ազգային ժողովին և ընդհանրապես հանրությանը, հասանելի են Կենտրոնական բանկի վերաբերյալ բոլոր անհրաժեշտ տեղեկությունները» փաստարկն ընդունելի չէ, քանի որ, ԱԺ-ին և հանրությանը հասանելի չեն ԿԲ-ի գործունեության վերաբերյալ ԲՀՄ-ի արտաքին հաշվեքննության հաշվետվությունները՝ ՀՊ մանդատի սահմանափակումներով պայմանավորված: Բացի այդ, ԱԺ-ին և հանրությանը հասանելի չեն կարող լինել նաև հնարավոր այն թերությունները, որոնք կարձանագրվեն մասնավոր հատվածի արտաքին աուդիտորի կողմից և տեղ կգտնեն ԿԲ-ին ներկայացվող և չհրապարակվող «Նամակ ղեկավարությանը» փաստաթղթում: «Կենտրոնական բանկի արտաքին աուդիտն իրականացվում է աուդիտի միջազգային ստանդարտների հիման վրա: Եվ արտաքին աուդիտի եզրակացությունը պարունակում է այն ամբողջ տեղեկատվությունը, որը ողջամտորեն անհրաժեշտ է, այդ թվում նաև Կենտրոնական բանկի արդյունավետությունը գնահատելու համար» փաստարկն ընդունելի չէ, քանի որ ԿԲ-ի արտաքին աուդիտը ներկայումս ենթադրում է միայն ֆինանսական հաշվետվությունների արժանահավատության վերաբերյալ կարծիք արտահայտող ֆինանսական աուդիտի իրականացում, որը չի հանդիսանում կատարողականի աուդիտի գործիք և չի կարող հիմք հանդիսանալ ԿԲ արդյունավետությունը գնահատելու համար, մասնավորապես՝ ՅԷ-երի տեսանկյունից: Հավելենք նաև, որ ԲՀՄ-ները ևս արտաքին
--	--	---

			աուդիտն իրականացնում են աուդիտի միջազգային ստանդարտների հիման վրա (ISSAI): «Կենտրոնական բանկի համապատասխանության և արդյունավետության ստուգումը կամ հաշվեքննությունը, ոչ միայն գործնականում նշանակում է միջամտություն Ազգային ժողովի կողմից նշանակված Կենտրոնական բանկի խորհրդի և ընդհանրապես Կենտրոնական բանկի անկախությանը, այլ նաև անխուսափելիորեն հանգեցնելու է նրան, որ Կենտրոնական բանկը՝ Պալատի հաշվեքննությանը կամ ստուգմանը բավարարելու համար՝ պետական բյուջե փոխանցվելիք շահույթի մեծությունը գերադասելու է իր սահմանադրական մանդատից ու նպատակներից» տեսակետն ընդունելի չէ, քանի ԱԺ-ի կողմից բազմաթիվ անկախ մարմիններ (այդ թվում՝ կոլեգիալ) են ընտրվում, որոնք, բացի ԿԲ-ից, գտնվում են ՀՊ մանդատի շրջանակներում, ինչը որևէ կերպ չի ներկայացնում որևէ միջամտություն այդ մարմինների անկախությանը (օրինակ՝ Սահմանադրական դատարան, Բարձրագույն դատական խորհուրդ և այլն): Հարկ է նկատել, որ խոսքը գնում է նույնպիսի անկախ սահմանադրական կարգավիճակ ունեցող կոլեգիալ մարմնի՝ ՀՊ-ի կողմից հաշվեքննության / ստուգման իրականացման մասին՝ աուդիտի ISSAI միջազգային ստանդարտներին համահունչ: Ավելին, տասնամյակներ շարունակ ՀՀ վերահսկիչ պալատի մանդատի շրջանակներում է գտնվել ՀՀ կենտրոնական բանկը, ինչը բնականոն երևույթ է և որևէ կերպ չի թողել բացասական ազդեցություն ԿԲ անկախության մակարդակի և դրա ընկալման վրա: Ինչ վերաբերում է նրան, որ հաշվեքննությունը հանգեցնելու է նրան, որ ԿԲ-ն պետբյուջե փոխանցվելիք շահույթը գերադասի սահմանադրական նպատակներից, հավելյալ հիմնավորման կարիք ունի: Բնականաբար, սահմանադրական նպատակների և այլ նպատակների միջև հակասության դեպքում պետք է գերակայեն առաջինները (գների և ֆինանսական կայունության ապահովումը): Այնուհանդերձ, պետբյուջե շահույթ փոխանցելը պարտադիր հակադրության մեջ չէ սահմանադրական նպատակների հետ: Այդ հարցերի գնահատումը հնարավոր է իրականացնել կոնկրետ հաշվեքննության առաջադրանքի շրջանակներում:
2	Բ. Հայեցակարգի 3.2.2, 3.2.3, 3.2.4 կետերով առաջարկվում է	Չի ընդունվել	Հայեցակարգի 3.2.2, 3.2.3, 3.2.4 կետերի հիմնավորումներում

	ընդլայնել իրավաբանական անձանց մոտ հաշվեքննության/ստուգման լիազորությունները: Իրավաբանական անձանց մոտ հաշվեքննության/ստուգման հարցը ևս բազմիցս քննարկման առարկա է դարձել, այդ թվում նաև Հաշվեքննիչ պալատի մասին օրենքի վերջին փոփոխությունների ընթացքում, ի թիվս այլոց նաև ՍԻԳՄԱ ծրագրի աջակցությամբ մշակված «Հաշվեքննիչ պալատի մասին» ՀՀ օրենքի (ինչպես նաև ՀՀ Սահմանադրության մեջ ՀՀ հաշվեքննիչ պալատին առնչվող հոդվածների) բարելավումների վերաբերյալ առաջարկությունների փաթեթի շրջանակներում: Ներկայումս գործող իրավական կարգավորումն այն է, որ Հաշվեքննիչ պալատը հաշվեքննում/ստուգում է իրավաբանական անձին, եթե վերջինս՝ - Հիմնադրվել է պետության կողմից կամ պետությունը դրա 50 և ավելի բաժնեմասի տերն է, - Իրավաբանական անձը ստացել է կամ օգտագործում է պետական միջոց, և պետության հետ կնքված պայմանագրով նախատեսված է հաշվեքննության/ստուգման հնարավորություն: Այսինքն, Հաշվեքննիչ պալատը, գործնականում, հաշվեքննություն/ստուգում չի իրականացնում միայն այն իրավաբանական անձանց մոտ, որոնց պարագայում պետությունը պայմանագրով չի նախատեսել, այսինքն՝ չի ցանկացել նման գործառույթի նախատեսում: Կարծում ենք, որ INTOSAI-ի Լիմայի հոչակագրի պահանջների ներքո այսպիսի կարգավորման սկզբունքները չեն կարող համարվել որպես Պալատի մանդատի կամ իրավասությունների ոչ լիարժեքություն կամ միջազգային լավագույն ստանդարտին անհամապատասխանություն: Առնվազն, հակառակը պնդող և ապացուցող որևէ փորձագիտական կարծիքը բացակայում է:		փաստարկված է ՀՊ մանդատի ամբողջականացման հարցում նշված իրավաբանական անձանց մոտ ստուգման իրականացման անհրաժեշտությունը: «Հաշվեքննիչ պալատը, գործնականում, հաշվեքննություն/ստուգում չի իրականացնում միայն այն իրավաբանական անձանց մոտ, որոնց պարագայում պետությունը պայմանագրով չի նախատեսել, այսինքն՝ չի ցանկացել նման գործառույթի նախատեսում» թեզն առնվազն հակասում է ողջամտության սկզբունքին, քանի որ պոտենցիալ հաշվեքննվողը չպետք է որոշի թե կարիք կա, որպեսզի ինքը հաշվեքննվի թե ոչ: Այդ որոշումը բացառապես սահմանադրի կողմից գործառնական անկախությամբ օժտված ԲՀՄ-ի դաշտում է:
3	Գ. Հայեցակարգի 3.2.6. կետով առաջարկվում է ընդլայնել Հաշվեքննիչ պալատի՝ առևտրային, հարկային, բանկային և այլ՝ օրենքով սահմանված գաղտնիքի (առցանց և տեղում) հասանելիությանը վերաբերող կարգավորումները: Գործնականում, ներկայումս գործող օրենսդրության	Մասնակի ընդունելի է	Բնականաբար, գաղտնիքի յուրաքանչյուր առանձին տեսակի վերաբերյալ հանգամանալից հիմնավորումներ չեն ներկայացվել, քանի որ խոսքը գնում է Հայեցակարգի, այլ ոչ՝ Օրենքի նախագծի մասին:

շրջանակներում, Պալատին առցանց և տեղում հասանելի չեն միայն քաղաքացիների անձնական տվյալները, այդ թվում բնականաբար բանկային գաղտնիքը: Հայեցակարգում բացակայում է փաստարկված հիմնավորումն առ այն, թե քաղաքացու անձնական գաղտնի տվյալին առցանց կամ տեղում հասանելիության բացակայությունն ինչպես է ազդում Պալատի կողմից իր իրավասությունները օրենքով և աուդիտի միջազգային ստանդարտներով արդյունավետ իրականացնելու վրա: Խնդիրը ևս բազմիցս քննարկվել է, այդ թվում նաև ՍԻԳՄԱ ծրագրի աջակցությամբ մշակված «Հաշվեքննիչ պալատի մասին» ՀՀ օրենքի (ինչպես նաև ՀՀ Սահմանադրության մեջ ՀՀ հաշվեքննիչ պալատին առնչվող հոդվածների) բարելավումների վերաբերյալ առաջարկությունների փաթեթի շրջանակներում: Այդ աշխատանքային քննարկումների ընթացքում ևս չեն ներկայացվել նաև գործնական դեպքեր, երբ որևէ քաղաքացու գաղտնի անձնական տվյալի կամ բանկային գաղտնիքի առցանց հասանելի չլինելը, Պալատին զրկել է արդյունավետ հաշվեքննություն իրականացնելու հնարավորությունից: Հետևաբար, ի լրումն այդ փաստարկի, նման առաջարկը չի բավարարում նաև Սահմանադրության 34-րդ հոդվածով սահմանված բարեխղճության և իրավաչափության, ինչպես նաև «Անձնական տվյալների պաշտպանության մասին» ՀՀ օրենքի 4-րդ և 5-րդ հոդվածներով սահմանված օրինականության, համաչափության սկզբունքներին, առնվազն այն առումով, որ եթե հստակ չի ապացուցվում քաղաքացու անձնական տվյալները ստանալու անհրաժեշտությունը, ապա դա ուղղակի արգելված է:		ՀՊ-ի հայեցակարգային տեսլականն է, որ պետությունը պետք է դիտարկվի, որպես 1 միավոր, և ՀՊ-ն որպես այդ միասնական միավորի բաղկացուցիչ մաս՝ ստանալով գաղտնիք կազմող տեղեկությունները վերջիններիս համար սահմանված գաղտնիության պահանջների և պատասխանատվության միջոցների կիրառմամբ: Գաղտնի տվյալներին հասանելիության բացակայությունը ՀՊ-ի գործունեության վրա ակներև է: Դա պարունակում է ընդհուպ սահմանադրի կամքի տապալման ռիսկ՝ հանրային միջոցների հաշվեքննության և արդյունքների վերաբերյալ հանրությանն ու ԱԺ-ին օբյեկտիվ տեղեկատվության ներկայացման մասով, այդ թվում՝ պետքույցեի կատարման վերաբերյալ անկախ աուդիտորական կարծիք ներկայացնելու ճանապարհով: Մի իրավիճակում, երբ հարկային եկամուտները կարող են որակվել որպես հարկային գաղտնիք կամ կենսաթոշակների / նպաստների / առողջապահական ոլորտում ծախսերը որպես անհատական տվյալներ, ըստ էության, կասկածի տակ է դնում ՀՊ-ի կողմից պետքույցեի կատարման եզրակացության և կարծիքի տրամադրման հնարավորությունը: Ինչ վերաբերում է բանկային գաղտնիքին, ապա դրան հասանելիության ստացման համար կարող են կիրառվել այն մեխանիզմները, որոնցով բանկային գաղտնիքին հասանելիություն են ստանում մասնավոր հատվածի աուդիտորական կազմակերպությունները: Սակայն այդ մեխանիզմները և հիմնավորումները դուրս են հայեցակարգային տեսլականի շրջանակներից և կներկայացվեն օրենսդրական լուծումների նախագծման համատեքստում:
--	--	---